

บทที่ 7 กวีนิพนธ์

กวีนิพนธ์ในปัจจุบันมีลักษณะแตกต่างไปจากกวีนิพนธ์ในอดีตทั้งรูปแบบและเนื้อหา
ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ในด้านรูปแบบ มีความแตกต่างกันหลายประการ เช่น

1. **ฉันทลักษณ์** ความเปลี่ยนแปลงในด้านฉันทลักษณ์ในระยะแรก ๆ เห็นไม่เด่นชัดนัก เพราะเคยนิยมแต่งกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย ลิลิต ฯลฯ กันมาอย่างไร หลังจากการรับอิทธิพลตะวันตกมาแล้ว ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ก็ยังนิยมแต่งกวีนิพนธ์โดยใช้ฉันทลักษณ์ตามแบบเดิม ยังไม่มีใครคิดแต่งฉันทลักษณ์แบบใหม่ให้จริงจัง ดูจะใช้รูปแบบฉันทลักษณ์น้อยกว่าในอดีตด้วยซ้ำไป อย่างเช่น ฉันท์ ลิลิต ฯลฯ ไม่นิยมแต่งกันมากนัก เพราะแต่งยากและจะแต่งให้ไพเราะยิ่งยากขึ้นไปอีก ฉะนั้นหากมิได้เป็นการแต่งเพื่อประกวด หรือแต่งเพื่อโอกาสพิเศษ เช่นเป็นบทอาศิรวาทแล้ว ก็มักไม่ค่อยนิยมแต่งกันนัก อย่างไรก็ตามในเรื่องการแต่งฉันท์ ก็น่าบันทึกไว้ด้วยว่า มีกวีในแนวเพื่อชีวิตบางคนแสดงความสามารถในการแต่งฉันท์ให้มีเนื้อหาเพื่อชีวิตและมีคุณค่าด้านศิลปะการแต่งไม่แพ้กวีที่นิยมแต่งฉันท์ในอดีต นั่นคือ นายผี (อัศนี พลจันทร) และจิตร ภูมิศักดิ์ นายผีแต่งคำฉันท์เรื่องยาวเรื่อง “เราชนะแล้ว, แม่จ๋า” โดยใช้สัททูลวิกกิตฉันท์อันเป็นฉันท์ที่มักจะแต่งเป็นบทไหว้ครู และกาพย์ยานี กาพย์ฉับบึง นายผี เป็นกวีที่มีฝีมือถึงขั้นนำยกย่องมากคนหนึ่ง ดังตัวอย่างบางตอนที่ยกมาประกอบให้เห็นจริง

อ้ออ้อลมยังระรวยระทวยบรู้อจะทำ	
ทำไรตะลึงคล้า	บคลา
หาหยาจะมายาแลยากก็บมียา	
ไยหาบ้อ้อหา	ฤาเห็น
อ้ออ้อหมอกก็บมีและนี่ใครนะจะเอ็น	
ดูเอื้ออ้านวยเป็น	ประโยชน์
ค้ายาก็บมีและนี่ใครนะจะโปรด	
ลูกแม่ให้ปราโมท	ฤามี

ส่วนจิตร ภูมิศักดิ์ เป็นกวีกลุ่มก้าวหน้าอีกคนหนึ่งแต่งคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ ได้แทบทุกชนิด ทั้งกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย ลิลิต และกลอนชาวบ้าน คำฉันท์ที่แต่งมีหลายบท หลายชนิด เช่น “วิญญานสยาม” แต่งด้วยอิทิสัจฉันท์ 20 มีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

แทบทุกชนิด ทั้งกาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย ลิลิต และกลอนชาวบ้าน คำฉันท์ที่แต่งมีหลายบท หลายชนิด เช่น “วิญญานสยาม” แต่งด้วยอิทิสัจฉันท์ 20 มีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

ในธารใสไหลช้าเกือกรูญ
ในแดดอุ่นอาบยี่มอิมละไม าวลา
(อย่าหมายหมิ่นกลบศรัทธาวิญญาเธอ : “อุชเชณี”)

เอนระนาบอาบน้ำค้างกลางแดดหนาว

ทอดรวงยาวยอตระยัรน้ำใส

ละลานรอบขอบฟ้าคราพริ้วโบ

เพียงพรมใหญ่ไหวระยาบทาบเปลวทอง

เพรียกเพลงเรือเมื่อสามหมอกจางสี

ระเรื่อรี่เสียบลัดตัดชายหนอง

สาวเจ้าพายย้ายเอียงช้าเลื่องมอง

หนุ่มก็พร้อมเพลงเกี่ยวเกี่ยวแก่นัน

ไอ้ข้อพิพม์รวงทองชะน่องเอ๋ย

พี่ดวงเดียวเกี่ยวเกยไม่เคยหวั่น

หวาดแต่ใจเจ้าไม่จริงมิ่งแจ่มจันทร์

จะเกี่ยวค้ำเสียดกลางคันเท่านั้นเอ๋ย

สาวสะเทิ้นเอ็นเอ๋ยเผยโอษฐ์ ไอ้

ดอกโสนริมนาพี่ยาเอ๋ย

จะลดเลี้ยวเกี่ยวใจน้องไม่เคย

ที่ไหนเลยจะเชียวเท่าคนเจ้าชู้

เพลงรักแหว่แผ่วหวานกังวานหวิว

ทั้งทุ่งทิวทิวใกล้ไกลเกินกู่

นกร่ายฟ้ามาเรียงเคียงริมคู

สาวหนุ่มคู่คลอแข่งร่วมแรงงาน

เขาเรียงรินลงแขกแลกแรงเรียว

ต่างจับหน้าคว่าเกี่ยวเกี่ยวประสาน

ล้วนข้าวงามอร่ามกอดคลอน้านาน

เขาขานบอกออกอุทาน-หวานคมเคียว

(หวานคมเคียว : เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

ความคลี่คลายในด้านฉันทลักษณ์ของกวีนิพนธ์ในปัจจุบันที่เห็นได้ชัดมี 3 ประการคือ

ประการที่หนึ่ง คือมีการนำเอาทำนองกลอนของเพลงพื้นบ้านมาแต่ง อย่างเช่น “ครูเทพ” ซึ่งถือกันว่าเป็นกวีคนแรกที่นำเอาทำนองเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์แต่งร้อยกรองเพื่อ

ชีวิต แต่งไว้หลายบทด้วยเพลงพื้นบ้านหลายชนิด เช่น บทที่ชื่อว่า “ยิ้มเถิด” (2480)

เราเกิดมา ต้องรำ เริงเข้าไว้

จะบุดบั้ง ทำไม ไม่สดชื่น

หัวเราะเป็น เล่นหรือจริง ยิ่งครึกครื้น

อายุยืน หมั้นปี ดีไหมล่ะ

ดอกเอ๋ย เจ้าดอก บานชื่น

ใครอยาก อายุยืน ต้องรื่น เริงเอ๋ย

เวทีโลก โชคเรา เข้ามาเล่น

ต้องรำเต้น เต้นรำ ทำจังหวะ

ควรวีห่าง อย่งไร ไว้ระยะ

จะเป็นพระ หรือนาง อย่งเดียวกัน

ดอกเอ๋ย เจ้าดอก อัญชัน

ใครเห็น ขบขัน คนนั้น อายุยืนเอ๋ย

วลาฯ

ใช้เพลงฉุยฉายในบทที่ชื่อว่า “เกร็ดเรื่องภาษี” (2472)

ฉุยฉายเอ๋ย

พ่อค้าใหญ่ใหญ่ เป็นกายกอง

เสียภาษีกำไร ให้เงินทอง

รัฐบาลไม่ต้อง เก็บยากจากข้า

กสิกรย่อยย่อย ทำน้อยได้นิด

ท่านน้าระอิด ระอา

เจ้าของรายใหญ่ ไม่มีใครว่า

เช่นเศรษฐีนา กรุงเทพฯ เอ๋ย วลาฯ

ใช้เพลงพวงมาลัยใน “ประชาสามัญของเรา” (2492)

เจ้าพวงมาลัยเอ๋ย

เจ้าร่วงพฐไป กลับกลายเป็นลูกจ้าง

ไร่นาหาไม่ ได้อาศัยเขาบ้าง

หรือมิฉะนั้นนายห้าง ก็หาที่ให้อยู่เอ๋ย

(ลูกคู่) แรงงานไทย เจ้าศิริไลซ์ไปจากนา

ที่ดินทวีค่า ตัวเจ้าก็นำจนจริง

เจ้าแรงงานเอ๋ย

เปลี่ยนจากงานบ้าน กลายเป็นงานฉุกฉะทุก

บ่อทองบ่อถ่าน บ่อน้ำมันเหมืองดีบุก

บ่อพลอยพลอยสนุก หรือพลอยทุกร์ก็ตามที ๖๗

นักกลอนในรุ่นหลังได้ดำเนินรอยตาม “ครูเทพ” ในการนำเอาเพลงพื้นเมืองมาประยุกต์ แต่งร้อยกรอง เช่น ผา เพลงไทย กวีสมัย 2489-2501 สุจิตต์ วงษ์เทศ ไพบุลย์ วงษ์เทศ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบุลย์ สำหรับนักกลอนรุ่นหลังที่กล่าวมานี้ เป็นการประยุกต์เอาเนื้อหา มาใช้มากกว่ารูปแบบ เช่น สุจิตต์ นำเอาเพลงกล่อมเด็ก คือเพลงวัดโบสถ์มาแต่งบทกวีครวญ ถึงเจ้าขุนทอง ซึ่งหมายถึงวีรชนที่เข้าต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยสมัย 14 ตุลาคม มีเนื้อความว่า

วัดเอ๋ย วัดโบสถ์	ตาลโตนดเจ็ดต้น
เจ้าขุนทองไปปล้น	ปานจะนี้ไม่เห็นมา
คดข้าวใส่ห่อ	ถ่อเรือไปตามหา
เขาก็ร่ำลือมา	ว่าเจ้าขุนทองตายแล้ว
นั่งรยยนต์เรไร	นั่งรถไฟนกแก้ว
ส่งเสียงแจ้วแจ้ว	ว่าเจ้าขุนทอง...เจ้าขุนทอง
เจ้าออกจากบ้าน	เมื่อตอนตะวันเรืองรอง
เจ้าหันมาส่งน้องน้อง	ว่าพี่จะไปหลายวัน
ไปเพื่อสิทธิเสรี	เพื่อศักดิ์ศรีบางระจัน
ไอ้เจ้านกเขาขัน	แล้วเจ้าขุนทองก็ลงเรือน
สะพายย่ามหาคัดเสี้ยว	ซึ่งใส่หนังสือแสงเดือน
ทิ้งสมุดที่ลบเลือน	ด้วยหยาดน้ำตาแต่เมื่อคืน
ขุนทองเจ้าร้องไห้	อยู่ในเรือนจนตีกตี้น
ว่าดอกจำปีถูกปืน	ตกอยู่เกลื่อนเจ้าพระยา
ลูกเอ๋ย หนอลูกเอ๋ย	หนอเจ้าอย่าเฉยเชื่อนชา
แม่มาร้องเรียกหา	นี้พ่อมาตั้งตาคอย
เจ้าไม่ใช่ไน้กรบ	ที่เคยประสบริ้วรอย
รูปร่างก็น้อยน้อย	เพราะเรียนหนังสือหลายปี
แม้รู้ว่าลูกรัก	นั่นมีความรักดี
พ่อก็รู้ว่าลูกมี	กตัญญูแผ่นดิน
แต่ใครเขาจะรู้	เพราะไม่ใช่พระอินทร์
มนุษย์อาจจะได้ยิน	แต่อ่านาจมาบังตา
ลูกบอกว่าลูกรู้	จึงสู้แบบอหิงสา
แม้กับพ่อก็รอมมา	หลายเพลหลายเพล
ดอกโสนบานเข้า	ไอ้ดอกคัตเค้าบานเย็น

ออกพรรษามาตระเวน
ไม่มีร่างเจ้าขุนทอง
แม่กะพอกก็อาดูร

ที่อนุสาวรีย์ทูน
มีแต่รัฐธรรมนูญ
แต่ภูมิใจลูกชายเอย

(วัดเอ๋ยวัดโบสถ์ : สุจิตต์ วงษ์เทศ)

บทร้อยกรองข้างต้นนี้ พิมพ์เผยแพร่เมื่อเดือนตุลาคม 2516 เป็นบทร้อยกรองที่ขึ้นชื่อมากบทหนึ่ง เพราะมีความงดงาม เรียบง่ายทั้งในรูปแบบและเนื้อหา การนำเนื้อเพลงกล่อมเด็กมาใส่เนื้อหาใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมจึงเริ่มเป็นที่นิยมกันมากในหมู่นักกลอนแนวเพื่อชีวิต ประชัญ รัตนา ได้นำเอาเพลงวัดเอ๋ยวัดโบสถ์อีกเนื้อความหนึ่งมาแปลงเสียใหม่ มีความว่า

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์	ปลูกข้าวโพดสาลี
ยามฝันนาแห้งผาก	หนุ่มสาวก็จากผู้เฒ่าหนึ่
ไอ้ข้าวโพดสาลี	แผ่นดินนี้จะโรยรา
เหมือนอกจะแตก	แผ่นดินแยกทุกสาขา
ลมร้อนผ่าวผ่านมา	ราวไฟป่าจะเผาเรือน
ผู้เฒ่านั่งน้ำตาพราก	นึกถึงฉากที่ลบเลือน
ก่อนสมศรีและบุญเฮือน	จะจากเรือนลงบันได
เคยมีเสียงเจ็ยแจ้ว	ยามฟ้าแฉ่วผ่องใส
เสียงไก่ขันกระชั้นไกล	ปลูกให้แบกบ่าไปนา
คดข้าวใส่ห่อ	น้ำพริกพอมือหน้า
จุงไอ้ทุยมุ่งสุ่นา	เมื่อถึงคราหวานไถ
รออีกไม่นาน	หลังไถหวานเลยไป
ฟ้าฝนช่วยอวยชัย	น้ำเจ็งใสเนื่องนอง
ข้าวกล้าเติบโตใหญ่	ผลิบาเรื่องรอง
ไม่นานก็ตั้งท้อง	สีเหลืองทองเต็มผืนนา
พร้อมพรั่งพลึงเดียว	เก็บเกี่ยวหลายเพลลา
ยามลมหนาวพัดผ่านมา	ทุกชายคาอิมเอิบใจ
ยามนี้ไม่มีแล้ว	เสียงเจ็ยแจ้วแจ่มใส
คงแต่เสียงร่ำไห้	ทุกหน้าไปทุกปลายนา
ไม่มีใครจะอยู่เหย้า	ไม่มีหนุ่มสาวจะลงนา
อพยพจากบ้านป่า	ไปไขว่คว้าในตัวเมือง
เห็นแสงสีทีวีโลศ์	งามใสวกว่าข้าวเหลือง
คลื่นเขียวเคยรุ่งเรือง	ต้องอับเฉาเพราะเจ้าจร

“อกเอ๋ยอกซาวนา
ตั้งฤดูเดียวหนาวร้อน
เหมือนเศษไม้ตามสายน้ำ
เหมือนแสงไฟไร้แรงทาน
เห่เอ๋ยเห่กล่อม
อยู่ในเมืองที่แคบคับ
อยากตะโกนให้เจ้ารู้
เจ้าไปแล้วอย่าลับกาย
ให้ดอกโสนได้บานเช้า
เช็ดน้ำตาที่กระเซ็น

ผู้เฒ่าคราคร่ำอาวรณ์
ซ้ำโซคร้ายตลอดกาล
เหมือนยามค้าสินิลกาพ
พอลมผ่านก็วูบดับ”
เจ้าเนื้อหอมจงสดับ
จงขานขับอย่าเลื่อนหาย
อยากจะถูกเรียกหญิงชาย
จงบ่ายหน้ามาเปลี่ยนแปลง
ให้ดอกคัตเค้าได้บานเย็น
ลงขับหมอนมานานเอ๋ย

(บทเห่กล่อมแห่งท้องทุ่ง : ปรัชญ์ รัตนา)

ไพบุลย์ วงษ์เทศ ก็นำเอาเพลงกล่อมเด็กมาแต่งใหม่เป็นเพลงกล่อมผู้ใหญ่ ดังนี้

ชักเส้าเอ๋ย มะนาวโตงเตง

ขุนนางมาเอง มาเล่นชักเส้า

ใครมือสั้นเอาเถาวัลย์ต่อเข้า

ใครมือยาวสาวได้สาวเอา

มาเถิดเหวย มาเถิดหว่า พ่อมาเถิด

ไไหน ๆ พ่อก็มาเกิดร่วมสมัย

จะรอข้าหาพระแสงด้ามใด

กระแสน้ำไม่คอยใครนะพอนะ

เราก็หน่อหนึ่งเนื้อน้ำขุนนาง

ต้องบาดหมางกับหิริโอดัปปะ

อีกความแน่นอนในทางพระ

จะเลยละก็ได้เป็นไรไป

โลกนี้นะโลกของคนทุจริต

มีชีวิตสุขขังทั้งสมัย

นรกสวรรค์อยู่ที่ใด

หวันอะไรกับอินทร์พรหมยมบาล

แต่พระอินทร์ตัวเขียว ๆ ยังเขียวชืด

เอามีดเสียบพุงเลือดฟุ้งฉาน

อันธพาลเฮี้ยทำมารอนราญ

อันธพาลอย่างกูขอสูตาย

เพลงนกขมิ้น ที่เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เคยนำมาแต่งและเป็นบทกวีที่มีชื่อเสียงมาก
ที่สุตบหนึ่ง พิบูลย์ศักดิ์ ละครพล นำมาใส่เนื้อใหม่อีกบทหนึ่งว่า

เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน
คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
นอนไหนก็นอนได้
สุขทุกข์ไม่ก็เคยนอน
ลมพระพายชายพัดมาอ่อน ๆ
เจ้าเคยจรมานอนรังเอย
ดึกตื่นคื่นน้ำค้างลงพร่างพฤษ
ระลึกถึงนกสีเหลืองเจ้าอยู่ไหน
คงหนาวเหน็บอ้างว้างที่กลางไพร
น้ำตาไหลห้วงหาและอาทร
รินน้ำใจหยาดไหลสู่ป่าลึก
ร่วมผืนกรวมพลังตั้งเกาก่อน
ถึงแม้ว่าจะห่างป่าอยู่นาค
ก็ยังซ่อนสำนึกเอื้อเกื้อปวงชน
ขอบายปีกความผันร่วมวันสู้
ไม่หุดหู่ไม่ทิ้งขว้างการฝึกฝน
ร่วมสร้างสรรค์เรียนรู้กับผู้คน
เสียงแห่งธรรมจะท่วมทันเสียงแห่งมาร
นกโบกธงประชาธิปไตยในท่งแห่ง
เมื่อลมแรงความโหดร้ายได้กรายผ่าน
เจ้าก็คองคื่นรังตั้งก่อนกาล
ร่วมร้องเพลงประสานเสียงเสรี
ไอ้...เจ้านกขมิ้นสีเหลืองอ่อน
คำแล้วจะนอนที่ตรงไหน
หนุนพินแทนหมอนก็นอนไป
อดคอยถึงวันหนุนชัยประชาชน

(เจ้านกขมิ้นเหลืองอ่อน : มาซา)

นักกลอนร่วมสมัยอีกผู้หนึ่งนำเอาเพลงกล่อมเด็กมาประยุกต์เนื้อหาใหม่อย่างได้อารมณ์
และสอดคล้องกับเนื้อความ ดังเช่นพรรณานาว่า

นกเขาเอย
 ชั้นแต่เช้าจนเย็น
 ชั้นเกิดแม่จะฟังเสียงเล่น
 เนื้อเย็นเจ้าคนเดียวเอย
 ไ้อ้ละเห่ ไ้อ้ละซา นอนหลับตาเกิดลูกแม่เอย
 นกเขาชั้นเมื่อวานนี้
 ลูกแม่ยังดีดีเลยลูกเอ้ย
 นกเขาชั้นวันนี้โยเจยเมย
 ไม่เอ่ยวาจาให้แม่ฟัง
 ไ้อ้ละเห่ ไ้อ้ละซา ใครหนาใครฆ่าลูกแม่เอย
 เจ้าไม่ยิ้มไม่หัว
 ไม่ยิ้มยั่วเย้าแหย่
 เป็นไรไปหรือลูกแม่
 ลูกไม่ยอมยิ้มแต่วันวาน
 ไ้อ้ละเห่ ไ้อ้ละซา ลูกจำใจไม่ขานแม่เลย
 แม่ออกไปทำงานตอนเช้า
 ปล่อยเจ้าเล่นอยู่รอบบ้าน
 แม่ต้องออกไปทำงาน
 หาเงินมาเลี้ยงครอบครัว
 ไ้อ้ละเห่ ไ้อ้ละซา น้ำตาแม่นองหน้า หากลูกไม่พบเลย
 รยณต์คันใหญ่ เศรษฐีใจร้ายขับฉิว
 ชนลูกแม่ลอยปลิว รยณตร์ขับลิวหายไป
 ไ้อ้ละเห่ ไ้อ้ละซา ใครหนาชั่วช้าใจร้ายจริงเอย

นกเขาเอย
 ชั้นแต่เช้าจนเย็น
 ชั้นเกิดไม่มีใครฟังเจ้าเล่น
 เนื้อเย็นของแม่จากไปแล้วเอย

วีระ ศิริอาชาวัฒน์ นำเอาบทดอกสร้อยที่ท่องจำกันขึ้นใจมาแปลงเนื้อใหม่โดยสะท้อนให้เห็นค่านิยมใหม่ ดังเช่น

เด็กเอ๋ยเด็กน้อย อำนาจเจ้ายังด้อยเร่ร่อนเสาะหา
 เมื่อเติบโตใหญ่เจ้าจะได้มีหน้าตา เปล่งบุญญาโอบป้องปกครองชน

เป็นเด็กเด็กเชื่อผู้ใหญ่เอาไว้ก่อน	หัดหัวอ่อนไว้เถิดจะเกิดผล
ประเทศชาติเป็นของคนทุกคน	อย่าดี้นรนาทภัยใส่ตัวเอย
แมวเอ้ยแมวเหมียว	ฉลาดปราดเปรียวเป็นนักหนา
กระดิกนิ้วที่เดียวเดียวก็มา	เสียแข่งเสียขาน่าเอ็นดู
รู้จักสอพลอเข้าต่อตั้ง	ซ้ำยังปากหวานระรื่นหู
ควรนับว่ามันมือชั้นครู	จงดูอย่างไว้ใส่ใจเอย

ส่วนเพลงจันทร์เจ้า ซึ่งเคยร้องเล่นสมัยเด็ก ๆ ในวันพระจันทร์เต็มดวง ก็ถูกประสิทธิ์ มุสิกเกษม นำมาแปลงเนื้อใหม่ว่า

จันทร์เจ้า	ขอข้าวาราดแกง
ขอขึ้นค่าแรง	ให้กับพ่อข้า
ขอเสื้อผ้า	ให้น้องสักชุด
ขอสมุด	ให้น้องได้เขียน
ขอหนังสือเรียน	ให้น้องได้อ่าน
ขอมีงาน	ให้ข้าทำเลี้ยงชีพ
ขอเร่งรีบ	แก้ไขด้วยเถิด
ขออย่าเกิด	ความทุกข์ยากกว่านี้เอย

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ เป็นนักกลอนร่วมสมัยอีกผู้หนึ่งที่น่าเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้มาก เช่นใน **ซักมาชมเมือง** และ **คำหยาด** มีเพลงเหล่านี้แมว เพลงกล่อมเด็ก เช่น เจ้าการะเกด เจ้าขุนทอง (วัดโบสถ์) จันทร์เจ้า เป็นต้น

ประการที่สอง คือ ไม่เคร่งครัดในฉันทลักษณ์ตามแบบแผนนัก เช่น จำนวนคำอาจ จะมากกว่าหรือน้อยกว่าที่กำหนด ไม่นิยมสัมผัสในแพรวพราวอย่างสุนทรภู่ คงแต่เสียงสัมผัส นอกเอาไว้ แต่เสียงสัมผัสในบางครั้งก็ใช้เสียงสัมผัสหรือเสียงเดียวกัน ทำให้ไม่รื่นหู ในคำฉันท์ ก็ไม่ยึดเสียงครุหลุตามแบบแผนตายตัวนัก อย่างเช่น จิตร ภูมิศักดิ์ หรือ กวีการเมือง ให้คำอธิบายการแต่งฉันท์ของเขาไว้ว่า “สัททูลวิกก็หิตฉันท์ที่ใช้นี้ ยึดถือคำครุ-หลุหรือคำเสียงหนักเสียงเบาตามการเปล่งเสียงพูดในชีวิตจริงแบบเดียวกับการออกเสียงพยางค์หนักพยางค์เบาในภาษาอังกฤษ ผู้แต่งมิได้ยึดหลักครุ-หลุแบบที่ดูรูปร่างอักษรเป็นเกณฑ์ ดังที่นิยมกันในยุคหลัง ๆ นี้ ทั้งนี้เพราะคำฉันท์มีวัตถุประสงค์เพื่อแต่งไว้ให้อ่านทอดจังหวะหนักเบาโดยออกเสียง มิใช่แต่งไว้ดูรูปอักษรเอ๋ยไปไหนมาเป็นแถว ๆ ด้วยตา หลักเกณฑ์ที่ผู้แต่งยึดถือนี้เป็นของเก่าแก่ดั้งเดิมในมรดกวรรณคดีของเขา คือเคยเป็นหลักที่ยึดถือนิยมมาแล้วในหมู่กวีสำคัญ ๆ สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นต้นว่า “สมุทรโฆษคำฉันท์” ซึ่งนักรู้รุ่นปัจจุบันที่รู้จักเรื่องราวธรรมชาติของเสียงในภาษาไทยน้อยกว่าท่านกวีเหล่านั้น มักกล่าวหาโมเมเอาว่าท่านกวีครั้ง

กรุงศรีอยุธยาแต่งฉันท์ข่อย ๆ ไม่เคร่งครัดต่อครุ-ลหุ อนาคตหนอ!”¹ ตัวอย่างของร้อยกรองที่ ไม่เคร่งครัดฉันท์ลักษณะด้วยประการต่าง ๆ มีดังนี้

ปัญญาמיขายที่นี้หรือ	จะแย่งซื้อได้ที่ไหน
อย่างทีไก่อหรรหรราคาเท่าใด	จะให้พ่อขายนามาแลกเอา
ฉันมาฉันเห็นฉันแพ้	ยินแต่เสียงคำว่างเง่า
เพลงที่นี้ไม่หวานเหมือนบ้านเรา	ใครไม่เข้าถึงพอเขาเยาะเย้ย
นี้จะให้อะไรกันบ้างไหม	มหาวิทยาลัยใหญ่โตแหวย
มันท่านมีอจให้อะไรเลย	วานนิ่งเฉยอย่าบ่นอย่าไว้วาย
ฉันเยาว์ฉันเขลาฉันทิ้ง	ฉันจึงมาหาความหมาย
ฉันหวังเก็บอะไรไปมากมาย	สุดท้ายให้กระดาษฉันแผ่นเดียว

(เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน : วิทยากร เชียงกุล)

เมื่อวิสาสะกะนักการเมือง
เขาวา ฉันเชื่อง....และไร้เดียงสา
และเมื่อคุยกับนักจิตวิทยา
เขาก็ว่า....ฉันเป็นเด็กมีปัญหาอันมืดมิด
แล้วฉันได้สนทนากับคนที่มีเครื่องแบบ
เขาก็ว่า.....ฉันโรแมนติค
และเมื่อฉัน.....ได้รู้จักกับนักธุรกิจ
.....เขาไม่กล่าว.....เขาไม่ว่า
เพียงแต่ยิ้ม.....
บ่งบอกทางสายตา
อะไรกันนักกันหนา
.....เขาอยากได้กำไร.....
.....ดังนั้นฉันจึง
.....รัก.....ดอกไม้
แล้ววิ่งหนีความรัก.....ให้ไกลแสนไกล
เพราะไม่ยอมให้.....ความรัก.....ถึงจุดจบเลย

(คนรักดอกไม้ : อ้อย)

¹กวีการเมือง (จิตร ภูมิศักดิ์), *รวมบทกวีที่สรรแล้ว กวีปะชาชน*, พระนคร : กลุ่มวรรณกรรม-ธรรมศาสตร์, 2517) หน้า 27-8.

ฉันเป็นคนวิาเหว
ร้อนร่อยอยู่ในสังคมที่น่าเบื่อหน่าย
ฉันเป็นคนโชคร้าย
แม้แต่บ้านสุขสบายก็ไม่มี
ฉันไม่เคยมีอะไรในโลก
นอกจากเศร้าโศกไปทุกที่
ปราศจากอิสระเสรี
แล้งซึ่งไมตรี.....มีน้ำใจ
ฉันมาและคงไปในวันหนึ่ง
วันซึ่งไม่มีใครร้องไห้
เกิดมาต่อสู้แล้วก็ตาย
ชีวิตมีความหมายแค่นี้เอง
ฉันเป็นเพียงคนไร้ค่า
มาเพื่อจะถูกข่มเหง
ความก่อนเก่าร้ายวันทตเป็นบทเพลง
จะบรรเลงในวันฉันจากไป.....

(ฉัน..... : อริน)

ดอกหญ้า--หนาว
สิ้นเทาเพราะ ลม--ฝน
ซ้ำใจ--น้ำตาหล่น
ร้อนรนเพราะแดดเผา
คิดถึงผู้ปกป้อง
เคยคุ้มครอง แต่ก่อนเก่า
ร้องไห้ น้ำตาพราว
ปวดร้าวและ น้อยใจ--

(ดอกหญ้าหนาว : ทองกุง)

ตัวอย่างต่าง ๆ ที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า ร้อยกรองร่วมสมัยบางบทมีลักษณะคล้ายร้อยกรองปนร้อยแก้ว อาศัยเสียงสัมผัสเชื่อมโยงแต่ละวรรคเท่านั้นที่บอกให้รู้ว่าเป็นร้อยกรอง นอกจากนี้ น่าสังเกตได้ว่า ร้อยกรองที่นิยมแต่งในปัจจุบันคือกาพย์ยานีและกลอนแปด แต่บางบทก็ไม่อาจบอกได้ว่าเป็นร้อยกรองชนิดใด เพราะแต่ละวรรคมีจำนวนคำไม่แน่นอน ตั้งแต่ 2-8 คำ การลงสัมผัสระหว่างวรรคก็ไม่ตายตัว ที่สำคัญคือไม่มีสัมผัสระหว่างบท เช่น

เสียงปี่นดิ่ง
นักรบจลกลุยกยืน
กระสุนดั่งหนึ่งนัด
ว่าศัตรูตายหนึ่งคน
เสียงกลองดั่ง
กองทัพจะยาดรา
สัญญาณจากความตาย
สังหารชาติออสถัย
เสียงปี่นดิ่ง
นักรบจลกลุยกยืน
นั่นใจปาสีเขียว
จับปี่นเดินทางไกล

คำสั่งให้จับปี่น
ถือปี่นฆ่าศัตรู
นัดนั้นจงจำรู้

คำสั่งและสัญญา
ปีศาศัตรูประชาชน
ซ่อนความหมายปฏิวัติ
กำจัดให้สิ้นดิน
คำสั่งให้จับปี่น
ถือปี่นฆ่าศัตรู
นั่นแน่เทียวจงเดินไป
แล้วสักวัน....จะกลับคืน

(สัญญาณความตายจากภูพาน : รอ.จันทรคีรี)

หนุ่มสาว
วัยแฉ้ววาวของชีวิต
ประกายไฟวามวิจิตร
ยังคงความศักดิ์สิทธิ์สูงค่า
บริสุทธิ์สดใส
ดวงใจดวงตา
กล้าที่จะฟันฝ่า
อาธรรม
หนุ่มสาว
น้ำใจเจ้ายังลั่นกล้า
ชุ่มน้ำ
ด้วยความเป็นมิตร
เส้นทางไกล
ในชีวิต
ยังไม่มีดมิต
หมดหวัง
หนุ่มสาว
เจ้าคือพลัง

เจ้าคือความหวัง
ดวงดาวยังเป็นของเจ้า
บ้านเมืองนี้
มีความปุดร้าว
เปลี่ยวเปล่าเหงาเศร้า
เกือบทุกก้าวย่าง
เจ้าคือความสดชื่น
ซึ่งยื่นเหนือความอ้างว้าง
เป็นแบบอย่าง
สรรค์สร้างความคิด
เจ้าคือดอกไม้
สดใสลินสี
บนแผ่นดินที่
แล้งแห้ง
เจ้าคืออาหาร
เจือจางปันแบ่ง
แต่ผู้หิวโหยโรยแรง
อดอยาก
เจ้าคือกำลังใจ
ในความทุกข์ยาก
ท่ามกลางความมืดมิดลำบาก
ยากเข็ญ
หนุ่มสาว
บนหนทางยืดยาวลำบาก
เจ้าอย่าหลบลิ้เร้น
เอาความเศร้าเป็นเพื่อน
ขอให้ความเหว่ว่า
เปล่าเปลี่ยวเอากล้อยเคลื่อน
ความเหงาเศร้าลบลือน
เหมือนความหลัง
หนุ่มสาว
เจ้าคือพลัง

เจ้าคือความหวัง
ดวงดาวยังเป็นของเจ้า

(หนุ่มสาว : เตือนจิต นวตรงค์)

ที่มหาวิทยาลัย
ประชาธิปไตยกำลังบาน
พ่อ ชัมเมอร์นี่ ลูกไม่กลับบ้าน
จะไปช่วยงาน
เผยแพร่ประชาธิปไตย
ที่บ้านนา
น้ำตาพ่อไหล
ควายคู่สุดท้ายกำลังถูกยัดไป
ก่อนประชาธิปไตยจะมา

(เอี่ยม เกียรติบุญญาฤทธิ์)

ลักษณะการประพันธ์ร้อยกรองอีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจคือ กลอนของ วัฒน์ วรรลยางกูร ซึ่งมักแต่งกลอนสี่หรือกลอนหกที่ใช้คำเรียบง่าย แต่ลงน้ำหนักคำท้ายด้วยคำเดียวกันเพื่อนำเสนอความเป็นการเล่นคำในลักษณะที่น่าสนใจ บทที่มีชื่อเสียงของวัฒน์ คือ กล้วย และ เด็กชายเกษกนก และเด็กหญิงบุญเย็น เป็นกลอนที่เด่นในด้านศิลปะการแต่งด้วยการเล่นคำ และเด่นที่เนื้อความในแนวเพื่อชีวิต

บ้านฉันอยู่ซอย	ชื่อซอยต้นกล้วย
ข้างบ้านมีลิง	ลิงชอบกินกล้วย
ลิงอยู่ในสวน	สวนไม่มีกล้วย
ก่อนนอนทุกวัน	ฉันชอบกินกล้วย
ฉันมีเงินใช้	ฉันใช้ซื้อกล้วย
ซื้อมาหรีใหญ่	แขวนไว้กินกล้วย
เข้าออกทำงาน	ทำงานแลกกล้วย
กลับมาตอนเย็น	ไม่เห็นมีกล้วย
ตาลายท้องหิว	ฉันหิวหากกล้วย
ค้นหาเห็นลิง	ลิงถือหวีกล้วย
ฉันโมโหลิง	เตะลิงแย่งกล้วย
โมโหเสียแยม	มีแต่เปลือกกล้วย
ฉันรู้ความจริง	ลิงเปล่ากินกล้วย

เพื่อนบ้านหลายคน	เห็นคนล็กกล้วย
เป็นคนขุดดิน	ไม่ชอบกินกล้วย
ลูกเล็กของเขา	กินข้าวบดกล้วย
เขาเป็นคนจน	จนไม่มีกล้วย
ลูกเล็กหิวนัก	เขาจึงล็กกล้วย

(กล้วยหาย : วัฒน์ วรรณยางกูร)

ฉันเกิดมาเป็นเด็กดี โตขึ้นฉันก็จะเป็นเด็กดี
 พ่อแม่คอยดูแลทุกวัน ฉันสบายดี
 แก้มยู่ท้องยุงฟูปลิ้น เพราะฉันกินแต่ของดีดี
 มีหมूमี่เห็ดเปิดไก่ กินไข่โปรตีนมากมี
 เวลาจะเล่นก็ดี เวลาจะยืนก็ดี เวลาจะขี่ ชี้อุ้มหिनอ่อน สวยดี
 ฉันเรียนในโรงเรียนหลังใหญ่ และต่อมหา'ลัยชั้นดี
 พ่อฉันรวยหลายล้านบาท ผูกขาดของแพงहु้
 อนาคตของเด็กชายเกษกนก จะเป็นนายกรัฐมนตรี
 ฉันเป็นลูกชาวนา พ่อแม่ทำนาเก่งดี
 ปลุกข้าวตรากตราดำไถ เหวื่อไหลทั้งตัวทั้งปี
 ตัวฉันฟูโรกันแป้ว กินกลอยกินแห้วที่มี
 หินหอยกินปูกินปลา กินเลวกว่าหมาผู้ดี
 เวลาหน้าหนาวขมขื่น ผ้าห่มสักผืนไม่มี
 ยามนอนต้องนอนขดอ ตอนนั่งตัวอเต็มที
 เวลาจะยืนขาสั้น ก็แรงมันไม่ค่อยมี
 เรียนที่ศาลาลงคาโหว่ โกวโรโกโสบัดสี
 โตขึ้นจะเป็นชาวนา ฉันคงหมดนามีหั้น
 อนาคตของเด็กหญิงบุญเย็น อาจต้องไปเป็นโสเภณี

(เด็กชายเกษกนกและเด็กหญิงบุญเย็น : วัฒน์ วรรณยางกูร)

ประการที่สาม การสร้างฉันทลักษณ์ใหม่ ดังได้กล่าวมาแล้วว่ามีการคลี่คลายในเรื่อง
 ฉันทลักษณ์จนบางครั้งไม่อาจบอกได้ว่าเป็นร้อยกรองชนิดใด ต่อมาได้พบว่าการสร้างฉันท
 ลักษณ์แบบใหม่ ๆ ขึ้นมา แต่จะได้รับความนิยมเช่นฉันทลักษณ์ของเดิมหรือไม่ กาลเวลา
 จะเป็นผู้ตัดสินรูปแบบของฉันทลักษณ์ใหม่นั้น วิชา วงษ์ดีไทย¹ รวบรวมไว้ 6 แบบ และที่

¹วิชา วงษ์ดีไทย, "รูปแบบใหม่ของร้อยกรองไทย" วรรณกรรมศาสตร์ ฉบับวรรณกรรม ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน), 2522 หน้า 50-62.

ผู้เขียนพบอีก 1 แบบ รวมเป็น 7 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 บทหนึ่งมี 2 วรรค วรรคละ 10 คำ คำสุดท้ายของวรรคในแต่ละบทมีเสียงสัมผัสกัน แต่ละบทเป็นอิสระในตัวเองไม่มีการเข้าลิติดหรือสัมผัสระหว่างบท การแบ่งช่วงจังหวะการอ่านในแต่ละวรรคไม่แน่นอน แล้วแต่ใจความ บางวรรคอ่านได้ช่วงเดียว บางวรรคอ่านได้ 2-3 ช่วง ดังตัวอย่าง

อำนาจเป็นความไฝ่ฝันของผู้ชาย
ใครมีอำนาจคนนั้นก็มีความสุข
ทั้งชายหญิงในความจริงของทุกวันนี้
ผู้ชายสูบบุหรี่ก็กินเหล้าเมากันเหง้าเหงอะ
แต่ละคนอยากโตใหญ่เพราะได้โอกาส
อุดมคติอุดมการณ์งานของคนจึง
ชีวิตทุกคนวันนี้ไม่ค่อยมีที่หมาย
ลอตเตอรี่จึงมีชุกทุกแห่งทุกหน
หนังสือแนะนำขายเคร้าอ่านแล้วสุขใจ
อำนาจเป็นความไฝ่ฝันของผู้ชาย

สำหรับผู้หญิงความจริงที่สวยสบาย
ส่วนใครที่สบายคนนั้นก็หายทุกข์
ต่างก็เปล่าเปลี่ยวเหลือวที่หวังไม่มี
ผู้หญิงเอาแต่แต่งหน้าทาปากเลอะเทอะ
หนทางหากินคล่องทุกช่องเป็นไม่พลาด
สำหรับคนฉลาดนะหรือขอให้ชื่อดัง
หุดหูลิ้นหวังทั้งผู้หญิงและผู้ชาย
เหล้ายาบุหรี่ช่องของหนีไม่พ้น
โรงหนังกี่ตั้งหน้าฉายแต่กำลังภายใน
สำหรับผู้หญิงความจริงที่สวยสบาย

(อำนาจกับความสวยสบาย)

แบบที่ 2 บทหนึ่งมี 3 วรรค วรรคละ 5-7 คำ คำสุดท้ายของแต่ละวรรคสัมผัสกัน แต่ไม่มีการส่งสัมผัสระหว่างบท ช่วงการอ่านขึ้นอยู่กับข้อความ แต่โดยมากมีเพียงช่วงจังหวะเดียว เพราะในแต่ละวรรคใช้คำน้อย ตัวอย่าง

หญิงชราอ้อมถนน
ถนนเต็มไปด้วยรถยนต์
และแกไม่อาจข้ามพ้น
แกยืนรอ ๆ รี ๆ
ไม่รู้จะทำอย่างไรดี
ถนนมีแต่รถราขับขี
เด็กหนุ่มบอกรอตรงไฟแดง
แกรู้สึกว่ามันแปร่ง
เพราะไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง
แกเดินตามที่เขาชี้ไป
เดินไปค่อนข้างไกล
แล้วหยุดอยู่กลางกลุ่มคนใหญ่
สัมภาระที่ติดตัวมา

เป็นกระบุงและตะกร้า
 ซึ่งทำให้แกดูซุกซน
 เมื่อสัญญาไฟเขียวบอก
 ทุกคนที่ยืนมุ่งพุ่งตัวออก
 แกทำไมไม่เป็นเพราะคนบ้านนอก
 แกอีกอ๊ก เงิน ๆ งก ๆ
 เลยถูกเขาชนตะกร้าตก
 จึงก้มลงเก็บเข้าของที่หก
 พอเก็บเสร็จจเรียบร้อย
 หึงขราก็ต้องคอย
 สัญญา ฆ้ามถนนเปลี่ยนบ่อย
 คนทะยอยมารวมกันอีก
 แกจำต้องทำตัวปลีก
 เหมือนว่ากำลังหลบหลีก
 แกกลัวข้าวของจะหาย
 ต้องมองขวามองซ้าย
 ลืมดูสัญญา ฆ้ามเพราะตาลาย
 จนเดี๋ยวนี้หึงขรายังไม่ได้ฆ้ามถนน
 ครับ แกยืนอยู่ตรงนั้นฆ้ามไม่พิน

(หึงขรายังไม่ได้ฆ้ามถนน)

แบบที่ 3 แบบนี้คล้ายกลอนแปด บทหนึ่งมี 4 วรรค คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 ส่งสัมผัสไปยังคำใดคำหนึ่งในวรรคที่ 2 และคำสุดท้ายของวรรคที่ 2-3-4 สัมผัสกัน แต่ละวรรค บรรจุคำประมาณ 10 คำ การแบ่งช่วงจังหวะไม่สม่ำเสมอในแต่ละวรรค ขึ้นกับเนื้อความ ดูตัวอย่าง

ฉันได้ยินเสมอคำพูดประโยคนั้น
 “ผู้พิพากษาย่อมตัดสินไปตามเนื้อความ”
 ฉันยังจำได้ สมัยเมื่ออยู่โรงเรียน
 อ้อ นึกออกแล้ว เป็นชื่อของวิชา
 “เรียงความเป็นข้อความที่เขียนแต่ง
 และอย่างอื่นอีกแล้วแต่ใครจะชานาญ”
 “เรียงความมีส่วนด้วยกัน

ฟังดูมันเด็ดขาดน่าเกรงขาม
 ใครอย่าได้กังขาหรือว่าไม่งาม
 ครูเคยให้เขียน แหมเรียกอะไรน่า
 ก็เรียงความความเรียงแล้วแต่ใครจะว่า
 ปรุงแปลงขึ้นจากความรู้ประสบการณ์
 ยังจำได้ ครูผู้สอนพูดเสียงอ่อนหวาน
 ที่สำคัญคือใจความหรือเนื้อความ

อีกสองก็เป็นคำนำและคำตาม
 ฉันไม่สงสัย เตรียมตัวลงมือแต่ง
 ไม่เห็นยากไม่เห็นลำบากอะไร
 ปัจจุบัน ฉันซึกมีข้อสงสัย
 เช่นเรื่องไหนเท็จเรื่องไหนจริง
 จริงหรือผู้พิพากษาเวลาตัดสินคดี
 ทุกอย่างอิงตามเป็นไปตามครรลอง
 ฉันนึกถึงวิชาเรียงความ
 ปั่นน้ำเป็นตัวโกหกต่อแหลเจลิยวลาด
 คำพิพากษาวิชาเรียงความคล้าย ๆ กัน
 ใครมีเงินก็สามารถดัดแปลงแก้ไข
 ฉันได้ยินเสมอ คำพูดประโยคนั้น
 “ผู้พิพากษาย่อมตัดสินไปตามเนื้อความ”

ผู้ใดสงสัยอย่าเฉยให้ได้ถาม”
 ดัดแปลงความคิดเป็นถ้อยคำที่ใช้
 เขียน ๆ ลงไป คะแนนเดียวครูก็ให้
 แคลงใจอะไรต่ออะไรหลายสิ่ง
 และเรื่องผู้พิพากษายิ่งน่าสงสัยยิ่ง
 ตัดสินไปตามที่ที่มันถูกต้อง
 ทุกอย่างอย่างกลัวไม่มีอะไรมีหมอง
 ใครก็ตามที่แต่งเก่งเป็นคนสามารถ
 แน่นอน เขาได้คะแนนดีไม่มีวันพลาด
 เพราะเนื้อความนั้นมันของปรุงแต่งได้
 จ้างทนายเก่ง ๆ เปลี่ยนเรื่องให้
 ฟังดูมันชัดเจน ไม่จำเป็นต้องถาม
 แต่สำหรับฉัน ขอสงสัยและไม่เชื่อตาม
 (ผู้พิพากษาและวิชาเรียงความ)

แบบที่ 4 แบบนี้บทหนึ่งมี 4 วรรค วรรคละ 5-9 คำ การสัมผัสจะแบ่ง 4 วรรคนี้
 ออกเป็น 2 คู่ คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสไปยังคำที่ 2-6 ของวรรคที่ 2 วรรคที่ 3
 และ 4 ก็เป็นเช่นเดียวกัน และคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 และ 4 สัมผัสกัน ไม่มีสัมผัสระหว่างบท

มีมหาเศรษฐีที่ไหนบ้าง	อ้างอ้าง แก่ และลงพุง
ไขมันกองอยู่หน้าห้อง	อย่าไปจ้องเลยคุณลุง
ฉลาดครับ มหาเศรษฐี	พวกเขาหมอกออยแนะนำ
กินอาหารถูกสุขลักษณะ	ออกกำลังกายประจำ
พวกเขาไม่เข้าโรงนวด	ไม่รู้จักดวดสุรา
แต่ว่ามีเมียคนละหลาย	ทั้งไม่ต้องสายเสาะหา
มหาเศรษฐีรีแลดทุกอย่าง	ด้วยวิธีต่าง ๆ ที่ไม่พิสดาร
ไหนเลยพวกเขาจะแก่	และพุงแปล้ท้องมาน
ครับ มีบางคนว่าเหว่ เหงา	นั่นเพราะเขาแค่เศรษฐีธรรมดา
อย่าหลงเข้าใจผิดไป	เขาไม่ใช่เศรษฐีที่ “มหา”

(มหาเศรษฐี)

แบบที่ 5 บทหนึ่งมี 4 บาท บาทละ 4-5 คำ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำสุดท้าย
 ของวรรคที่ 3 ส่วนคำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 4
 หนุ่มสาวคือชีวิต ร้อนเร่าเผาไหม้

เป็นทั้งความคิด	และเป็นโคมไฟ
หนุ่มสาวชี้ทาง	แลไปข้างหน้า
เคียงกันสรรค์สร้าง	กับปวงประชา
ภาระคนหนุ่มสาว	เบื้องหน้าอนาคต
ชัยชนะยืนยาว	ก้าวข้ามงมงยด
ยืนหยัดเพื่อสังคม	รุดหน้าอย่าท้อ
ล้างอธรรมให้ล่ม	ริบแรงไม่รารอ
กล้าหาญถูกต้อง	ศึกษาใช้เหตุผล
ระวิงท่วงทำนอง	อ่อนน้อมถ่อมตน
ประหยัดเรียบง่าย	ต่อสู้มานะ
มีวินัยไม่หน่าย	อดทนเสียสละ
เลิกเสเพลสนุก	ดื่มเหล้าสำราญ
นึกถึงคนทุกข์	ชื่นชมตรมมาน
คนส่วนข้างมาก	ถูกเหยียบถูกย่ำ
ตกระกำลำบาก	หนุ่มสาวต้องนำ
สามัคคีสมานฉันท์	ประชาชนคนงาน
ปรองดองพี่น้องกัน	ชัยชนะรอคำขาน
หนุ่มสาวคือความหวัง	เราร้อนในจิตใจ
แข็งแกร่งมีพลัง	และเต็มไปด้วยไฟ

(หนุ่มสาว)

แบบที่ 6 บทหนึ่งมี 5 วรรค คำสุดท้ายของแต่ละวรรคส่งสัมผัสกันหมด เสียงสูง-ต่ำ แตกต่างกันไป

สิ่งที่คนมั่งมีเมินคือเงินตรา
 ก็เพราะเขาร่ำรวยมีกันล้นหล้า
 แต่สิ่งที่พวกคนจนบ่นบ่อยคอยหา
 คือเงินทองของลำบาก ยากจะคว่ำ
 เชื่อเถอะไม่มีอะไร จะดีไปกว่า
 เศรษฐีมักมี จิตใจเอื้อเพื่อ
 ให้เงินทองบริจาค มากด้วยความช่วยเหลือ

ตั้งสมาคมมูลนิธิ อุดหนุนจนเจือ
 กระปรี้กระเปร่าเอาธุระ ไม่เคยบ่นเบื่อ
 เปี่ยมด้วยความรักน้ำใจ ขอโปรดได้เชื่อ
 สำหรับคนอึดค้ำ ขัดสนเงินทอง
 ชีวิตจิตใจ ยากไร้ไม่ผ่อง
 อยู่อย่างแร้นแค้น ขาดแคลนสิ่งของ
 คุณงามความดี มีแต่บกพร่อง
 ครับ ทุกอย่างนั้น จากปัญหาปากท้อง

(ความแตกต่าง)

แบบที่ 7 บทหนึ่งมี 4 วรรค วรรคละ 2-13 คำ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1-3 สัมผัส
 กันหมด และส่งสัมผัสมาถึงคำที่ 2 ของวรรคที่ 4 ด้วย ดังตัวอย่าง

ตะวันย้อยดวง	อันโชติช่วง
เตรียมล่อง	จากห้วงเวหา
ฝูงนกกาโบยบิน	คืนถิ่น
หลังจากเที่ยวหากิน	จนสิ้นวัน
กอข้าวขจีสีนวล	เป็นทิว
สุดสายตาลิบลิ้ว	ตั้งริ้วคลื่นในอ่าวไทย
ไผ่ไหวเรียวชดช้อย	สับโตใบร่วงผล็อย
พะเยิบลอย	เคลื่อนคล้อยอย่างอิสระ
เสียงระฆังหึ่งหึ่ง	หึ่งหึ่ง
ฟังวังเวง	เร่งสงฆ์ให้ลงโบสถ์
โอ โปรดแผ่เมตตาจิต	แต่สรรพชีวิต
ให้รู้คิด	รู้ปลดปลิดจาก โลก โกรธ หลง
รุ่งเป็นวงพาดสายตา	ยามตะวันลับหาย
ส่องรัศมีประกาย	อยู่ปลายฟ้า

 อา ตะวันว่าใหญ่เหลือหลาย
 ยังมีเวลาลับหาย
 สาอะไรกับอำนาจ ยศ ศักดิ์ เงินทอง ของนอกกาย
 แม้ชีวิต ก็ยังต้องสูญสลายดุจกัน

(ยามเย็น : พ. สุภาอนุรักษ์)

ฉันทลักษณ์ใหม่ทั้ง 7 แบบดั่งที่ยกตัวอย่างมานี้ เป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นความพยายามของคนรุ่นใหม่ที่จะหลีกเลี่ยงไปจากกฎเกณฑ์เก่า ๆ แม้จะอ่านไม่ลื่นปาก ฟังไม่ลื่นหู และขาดสุนทรียภาพของภาษากวี แต่ก็สะท้อนความต้องการของนักกลอนรุ่นใหม่ที่ต้องเรียบง่าย ชัดเจน มีกรอบเล็กน้อยพอให้รู้ว่าเป็นร้อยกรอง มิใช่ร้อยแก้ว

ประการที่สี่ ความคลี่คลายในด้านรูปแบบของร้อยกรองปัจจุบันมีอีกประการหนึ่งคือ เกิดความนิยมการแต่ง “กลอนเปล่า” เป็นอย่างมาก “กลอนเปล่า” ไม่ใช่รูปแบบของกวีนิพนธ์ชนิดใหม่ นอกเหนือจากฉันทลักษณ์ที่เรารู้จักกันดีอยู่แล้ว เพราะ “กลอนเปล่า” เป็นรูปแบบการเขียนที่จะเรียกว่าร้อยแก้วก็ไม่ใช่ ร้อยกรองก็ไม่เชิง สิ่งที่เป็นลักษณะสำคัญของกลอนเปล่าคือการไม่มีข้อบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะป็นจำนวนคำในแต่ละวรรค แต่ละบาท แต่ละบท การสัมผัส คำครุ-ลหุ เอก-โท ฯลฯ แต่ขณะเดียวกันก็ไม่ใช้ความเรียงติดต่อกันไปอย่างร้อยแก้ว จะแบ่งเป็นช่วง เป็นวรรคที่ได้จังหวะงดงาม ลื่น-ยาวแล้วแต่เนื้อความ การแบ่งข้อความเป็นวรรคเป็นช่วงนี้เองทำให้มีลักษณะเหมือนอย่างกลอน แต่ก็มีใช้กลอนชนิดใดชนิดหนึ่ง อย่างไรก็ตามถ้อยคำที่เลือกมาใช้ในกลอนเปล่านั้นก็เป็นถ้อยคำที่เลือกสรรกลั่นกรองมาแล้วอย่างดี มีศิลปะการแต่งผิดจากร้อยแก้วทั่ว ๆ ไป “กลอนเปล่า” มักจะเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้บรรยายอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ไม่ใช่การพรรณนาเรื่องอย่างความเรียงร้อยแก้ว การริเริ่มแต่งกลอนเปล่าจะมีมาตั้งแต่เมื่อใด ยากจะบอกได้แน่นอน บางคนกล่าวว่า ได้อิทธิพลมาจากงานแปลพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 6 จากวรรณกรรมต่างประเทศ เช่น โรเมโอ จูเลียต ซึ่งทรงถอดความในบทสนทนาไว้เป็นร้อยแก้ว แต่มีสัมผัสเชื่อมโยงให้อ่านได้คล้องจองกันไป บางคนกล่าวว่าผู้ริเริ่มแต่งกลอนเปล่าคือ ราช รักรอง (รัตนะ ยาวะประภาส) ในคอลัมน์ “ขอบกรุง” ของหนังสือชาวกรุง ฉบับเดือนเมษายน 2502 ด้วยผลงานชื่อ “แต่ความสุขและสิ่งที่สิ้นไป” (วรรณกรรมปัจจุบัน : ประทีป เหมือนนิล) อย่างไรก็ตามกลอนเปล่าเป็นคำประพันธ์ที่นิยมกันมากในปัจจุบัน ซึ่งน่าจะเป็นเพราะว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้สึก ความนึกคิด และอารมณ์โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกฎเกณฑ์ใด ๆ ของกวีนิพนธ์ความที่แต่งได้ง่ายจึงทำให้การแต่งให้มีศิลปะและมีคุณภาพทำได้ยากไปด้วย กลอนเปล่าที่ดีนอกจากแสดงความคิดดีแล้ว ยังต้องมีศิลปะในการใช้ถ้อยคำให้สะท้อนอารมณ์ได้ไม่แพ้ข้อเขียนอื่น ๆ ด้วย เช่น กลอนเปล่าบทที่ชื่อว่า “ความว่างเปล่าของหญิงชรา” เรียงร้อยถ้อยคำโดยวันเพ็ญ ภาคสุวรรณ เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ผู้แต่งเลือกสรรถ้อยคำที่มีความหมาย และสร้างภาพพจน์ได้ลึกซึ้งกว้างขวาง รวมทั้งอารมณ์สะท้อนใจด้วย

ความว่างเปล่าของหญิงชรา

ลมยามบ่ายพัดแรงเย็นระรื่น
ไปไม้สีน้ำตาลแก่ร่วงพรุ กระจายร้อนไปตามลม
ผมสีขาวปลิวสะบัด แลสะอ้านตั้งปุยฝ้าย
หน้านั้นตกรกระเหี่ยวย่น มากริ้วรอย เหมือนดินแตกกระแหง
ไหล่จุ่มมีแต่หนึ่งสากสกปรกห่อหุ้มแนบกระดูก
เข่าทั้งสองตั้งชันสั้นน้อย ๆ เหมือนไม้ปักอยู่บนผิวเลนโคลน
ตาขุ่นมัว และไปข้างหน้าช่างว่างเปล่า.....
ว่างเสียจริงกับเปลวแดด.....และ.....นกที่ร้อนถลาเหนือซังข้าว
ท้องนาที่กว้างไกล ดูเปล่าเปลี่ยว.....
เก้าสิบกว่าปีที่ผ่านมา.....มีอะไรบ้างหนอ.....ถ้าไม่ใช่.....
ทุกข์ยาก.....แร้นแค้น.....น้ำตา.....
มะเดื่อบนกิ่งนั้นแดงกำ.....สุกหอมแล้ว.....
นกเล็ก ๆ โลดเต้นไปมา ส่งเสียงจิบจิบขนแข็งแะ.....
ลูกของแม่ยังไม่กลับมาจากชายข้าวเลยหรือนี้.....
ทางเดิน คันทนา มาสู่บ้าน ยังว่างเปล่า.....ว่างจริง ๆ.....
ศิระชะขาวเหมือนปุยฝ้ายนั้น ค่อย ๆ เอนลง.....เอนลง.....
ร่างคดงมีแต่หนึ่งหุ้มกระดูกแนบนิ่งกับพื้นอย่างเหนียวล้า.....
ตาปิดสนิท เหมือนจะซ่อนแววขุ่นมัว.....สิ้นหวัง.....
ตะวันคล้อยต่ำ ขมุกขมัว เย็นย่ำ.....
ลมพัดไผ่หวีดหวิว ชูซ่า แว่ววังเวง.....
ผมสีขาวยังสะบัดลือลมอยู่.....สีขาวยลัว ๆ นั้นไหวพริ้ว.....
คล้ายดอกหญ้าอยู่ในความว่างเปล่า.....

ในการพิจารณางานที่เรียกว่า “กลอนเปล่า” ผู้อ่านก็อาจพิจารณาคคุณค่าของร้อยกรอง บทนั้นได้เช่นเดียวกับกวีนิพนธ์อื่น ๆ คือ พิจารณาการเลือกสรรคำมาใช้อย่างให้ภาพพจน์ ให้อารมณ์สะท้อนใจ มีอำนาจในการดึงอารมณ์ผู้อ่านให้รู้สึกร่วมกับผู้เขียนได้มากแค่ไหน และอะไรคือ “สาร” ที่ผู้เขียนต้องการส่งมายังผู้อ่าน

2. กลวิธีนำเสนอ ร้อยกรองปัจจุบันมีกลวิธีนำเสนอแปลก ๆ หลายอย่าง เช่น

2.1 มีการใช้สัญลักษณ์ เช่น ในกลอนเปล่า ชื่อ สวนดอกไม้ ของ จ่าง แซ่ตั้ง “ดอกไม้” นั้นเป็นสัญลักษณ์กินความกว้างถึงเยาวชนที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ดังว่า

เมื่อดอกไม้ ออกดอกในสวน
 ทุกทุกดอก ออกงดงามร่วมกัน
 ทุกทุกดอกก็ได้ทำหน้าที่ของตน
 ทุกทุกดอกก็ไม่เคยเป็นห่วงที่
 จะเสียสละ หรือคดโกงคนอื่น
 เพราะทุกทุกดอกมีโอกาสดำรับ
 ความงดงามอันยิ่งใหญ่ กว้างใหญ่ร่วมกัน
 เมื่อสวนนั้นดอกไม้ ออกดอกยิ่งกว้างใหญ่

อีกบทหนึ่งเป็นบทกวีดีเด่นบทหนึ่งของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ชื่อ “หนทางแห่ง
 หอยทาก” มีดังนี้

ในห้วงรานั้นมีทาง
 และทากน้อยจึงหาเงิน
 รอว่าสักวันหนึ่ง
 จะเก็ยรวกราดและฟาดไฟ
 เมื่อนั้นแหละเงินงาม
 เพชรผกายจะฉายแวบ
 และทากน้อยจะถมเนื้อ
 ระเหิดหายละลายล้าง
 ทางนั้นจึงปรากฏ
 ทรายใดที่หญาัยง
 การเกิดต้องเจ็บปวด
 ในสายฝนมีสายฟ้า
 มาเถิดมาทุกขัยาก
 อย่าหวังเลยรังรอง
 ก้าวแรกที่เรายัง
 ป่าเถื่อนในปฐพี

เปลี่ยวอ้างว้างไร้คนเดิน
 เป็นเงางามระวามไว้
 ซึ่งตะวันอันอำไพ
 ประลัยหญาลงย่อยยับ
 รวิรวมจะตามจับ
 ขับเงินยวงแห่งช่วงทาง
 เพื่อภาวะแห่งผู้สร้าง
 อย่างเคยเคยทุกคราวครึ่ง
 ทอดไปจรดที่ใจหวัง
 ก็บังใจที่ไขว่คว้า
 ต้องร้าวรวดและทรมมา
 ในผาทึบมีถ้ำทอง
 มาบันบากกับเพื่อนผอง
 จะเรื่องไรในชีพนี
 จะสร้างทางในทุกที่
 ยังมีไว้รอให้เดิน

2.2 การใช้ภาพพจน์เหนือจริง เช่น วิทยากร เชียงกุล เขียนว่า

จะสอยดาวสาวเดือนที่เกลือไฟฟ้า
 ฟันนภาที่เห็นออกเป็นชั้น
 จับเอาดวงตะวันอันกว้างใหญ่
 เทียวรวบรวมธาตุมาทั้งสากล

มาทำอาหารให้คนไร้สิ้น
 เอามาสินเย็บเป็นเสื้อผื่อคนจน
 จัดสรรให้คนพ่านักพิภทุกหน
 แล้วคิดค้นปรุงเป็นยาฆ่าโรคภัย

(ความฝันที่ชนบท : วิทยากร เชียงกุล)

หรืออย่างที่ยังคง กัลยาณพงศ์ พรรณนาไว้ในกวีนิพนธ์บทที่ชื่อว่า “วิกทะเล” ว่า

วิกทะเลเทใส่จาน	รับประทานกับข้าวขาว
เอื้อมเกือบบางดวงดาว	ไว้คลุกเคล้าชาวเกลือกิน
ดูปุ่หอยเรียงระบำ	เดินรำทำเพลงวังเวงสิ้น
กึ่งก่ากึ่งกือบิน	ไปกินตะวันและจันทร์

(วิกทะเล : อังคาร กัลยาณพงศ์)

2.3 การตั้งคำถาม เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นิยมกันมาก เป็นการตั้งคำถามผู้อ่าน ส่วนคำตอบนั้นบางครั้งก็ตอบให้ บางครั้งก็ถือว่าเป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบเพราะรู้คำตอบกันดีอยู่แล้ว เช่น

วันนี้ ความคิดฉันถาม	อะไรคือความ	หมายที่ชีวิตต้องการ
“เพียงเสพย์สุขไปวันवार”	ทุจริตตอบชาน	“ซ่อนร่างไว้ในนาคร”
โดดเดี่ยว เรียบเหงา เหนื่อยอ่อน	เดินตามวงจร	เคว้งคว้าง แปลกหน้า อาจฉน
อยากกรีดเลือดให้ไหลริน	ทุก-คนในยุคหิน	เลือดยังสีแดงอยู่หรือไร

(คำถาม : แนน)

“มะไฟหวาน” ตั้งคำถามไว้ว่า

เคยไหม	ว่ารุ่นไหนไหวสับสน
ว่าแห้วแม้อยู่ในหมู่คน	จับต้นชนปลายไม่ได้เลย

แล้วก็ให้ตอบไว้ว่า

ทำไมหรือ	คำตอบก็คือความสับสน
เกิดมาแล้วอยู่ในหมู่คน	เดินผ่านเดินชนกันไป
ต่างคนต่างก็แสวงหา	ต่างคนต่างก็คว่ำไซ๋ว
แย่งอาหารแย่งลมหายใจ	เหยียดกันอาศัยอยู่บนดิน

(ทำไม : มะไฟหวาน)

2.4 ใช้การเล่าเรื่องปณบพสนทนหรือเป็นบทสนทนาด้วน ๆ เช่น

อ้อยบอกกับแม่ว่า “แม่จ๋าแม่	คุณหนูแก่นัดหนูไปดูหนัง
ให้หนูไปนะคะนะสักครั้ง	“ไม่ลำพังหรอกเพื่อนไปเหมือนกัน”
แม่ห้ามอ้อย “อย่าไปไม่ดีหรอก	ชาวบ้านตรอกเรานี้ที่จะหยัน
พวกปากยาวสาวใส่ใครทั้งนั้น	จะสำคัญผิดลูกดูถูกเอา
และแม่มีธุระจะไปด้วย	ลูกอ้อยช่วยอยู่บ้านแม่วานเฝ้า”
อ้อยรับคำขริมขริมอย่างซึ้งซา	มองแม่คว่ำกระเป๋าก้าวเดินไป
พอแม่พ้นประตูบ้านไม่นานนัก	อ้อยก็คึกเข้าห้องหน้าผ่องใส
นุ่ง “มินิ” สีแดงเหมือนแสงไฟ	ลงกระไดเจ็ดขั้นอย่างทันที

เจอคุณหนูหน้ามนแพนคนโก้
พร้อมกับพูดเสียงกระเส่าอย่างเซ้าซี้
โก้หนูพรอดดอดหนอยอ้อยใจอ่อน
แต่พอก้าวเข้าไปโอยตายละ

รีบมาไอ้โอบจนอ้อยต้องถอยหนี
“ไปหาที่คุยกันสักวันนะ”
จะไปนอนโมเต็ลเป็นกิจจะ
พบแม่กะเจ้ามะกันตรงบันได
(แม่ของอ้อย : สุรศักดิ์ ศรีประพันธ์)

2.5 ใช้คำพูดมากกว่าภาษาเขียน ใช้คำสะแลง ใช้ภาษาก้าวร้าว บางครั้งรุนแรง และหยาบคาย ในเรื่องการใช้ภาษาของกวีนิพนธ์ปัจจุบันจึงต่างไปจากกวีนิพนธ์ในอดีตมาก เพราะภาษากวีในร้อยกรองปัจจุบันไม่ใช่เป็นภาษาที่แสดงสุนทรียภาพด้านความไพเราะ และคำที่ประดิษฐ์ขึ้นเป็นพิเศษ แต่ต้องเป็นภาษาที่สื่อความหมายได้ตรงเป่า และอาจจะ แสดงความรุนแรงสัมพันธ์กับความคิด ฉะนั้นจึงอาจจะใช้ถ้อยคำก้าวร้าว จนถึงคำไม่สุภาพ และมักใช้ถ้อยคำที่ใช้กันในชีวิตประจำวันมากกว่าคำที่คัดเลือกกันมาเป็นพิเศษ ดังเช่น

“อนิจจาน่าหัวเราะเยาะจริงเหวย
หวังชาติหน้าชาติหน้ามีที่ไหนกัน
นั่นคือคำที่ผมเดาะเคาะเข้าไปให้
มีชีวะ ชะไอ้เปือกนี้เสือกตะบอย”
“ขอโทษครับ ขอโทษครับ” (ผมขยับเข้านั้น)
มองสวรรค์ไม่ยกกะเห็นเป็นตนตัว
“อ้องั้นเหรอ” (เออ โลงใจไปได้ถนัด)
“เถอะไอ้หอกจะบอกให้ไว้เอาบุญ
เมืองสวรรค์นั่นคือเมืองประเทืองสุข
เทวดาเทวโด่งโง่งไหมเออ”
ผมหลบขวิบ “ครี๊ดดูท่ามันน่าอยู่
การขุดรีดนี่ดินนาท่าจะไม่ยกกะมี

เพราะเหตุผลที่คุณเผยแพร่มาขึ้น
หวังสวรรค์ที่ว่างโหวงโตงเตงลอย”
หมอโกรธใหญ่แหกปากก็อกร้อง “หนอย ๆ
ผมรีบถอยหลังกรูดปรี๊ดเพราะกลัว
“ผมนะมันคนเชื่อช้านัยน์ตาถั่ว
เลยถามดู ไม่ใช่ขี้ว่หอกกริบคุณ
หมอฮึดฮัดตายังเขี้ยวเพราะเฉียวฉุน
เมืองสวรรค์นั้นงามละมุนเจียวไอ้เกลอ
ไร้ความทุกข์ “ผมแกล้งดิง” จริงจริงเหรอ”
“ทุ๊ดไอ้เซ่อ ใครจะโง่งเดี่ยวโง่งชะนี่”
เพราะดูดูจะรุ่งเรืองกว่าเมืองผี
“แน่ละซี” เขายืนยัน “มันสุขจริงจริง”
(สร้างสวรรค์ขึ้นที่ในโลกด้วยมือ : จิตร ภูมิศักดิ์)

ทุกข์กุสึทุกข์เหลือ
สูบเลือดตั้งเหลือบริน
กุสุดทางชีวิต
ด้วยชีพและมือสอง
มวลชนจะลุกสู้
สิ้นหมดความอดทน
แล้ววันกูมาถึง

พวกมึงเถิกูไปทั้งสิ้น
แม้แผ่นดินยังไว้ครอง
จะถูกผิดก็ขอลอง
ร่วมผองกูคือคนจน
ทุกเหล่าหมู่จะกู่ตน
ถึงกูจนก็คนไท
เลือดของมึงจะรินไหล

กูจะผลาญพวกจิ้งไร
โลกเก่าจะพลันสูญ
โลกใหม่จะเหมือนแมน

เพราะอกในมีแต่แค้น
ด้วยตระกูลกุล้านแสน
ดินแดนกูเหล่าคนจน

(ที่สุด : นายชั้น ทุนน้อย)

ในบทร้อยกรองยุคแรกเริ่มมีการรับอิทธิพลต่างประเทศใหม่ มีการใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษบ้าง เช่น ในบทร้อยกรองของ “ครูเทพ” แต่บางครั้งก็ตั้งใจใช้คำภาษาอังกฤษเพื่อเป็นการกระทบกระแทกแฉกฉีก เช่น

ไทยซ็องโนกูดเวีย
ไอชอบเพลงเย้เฮ
ปากเบะเหลือกตาเข
เดินทวิสต์ตึกกะซึกเวีย

โนเคย์
(ฮัดเซี้ย)
ขาถ่าง (ซัดแจ่ม)
แนมยัยมายกาล

(ไทยซ็องโนกูด-เพลงไทยไม่ได้ความ โนเคย์-ไม่เอา ไอ-อ้าว, กู, ฉันท, ผม ตามกาลละมายกาล-เป็นภาษาสะแลงมะริกั้นคือมายเกิล-เธอจ๋า)

อย่างไรก็ตาม จุดเด่นที่สุดในด้านวิธีการเสนอของร้อยกรองปัจจุบันคือ ความเรียบง่าย ทั้งรูปแบบและกลวิธี ด้านรูปแบบนิยมกาพย์ กลอน และกลอนเปล่า ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มฉันทลักษณ์ที่แต่งง่ายที่สุด นอกจากนี้ การไม่เคร่งครัดต่อฉันทลักษณ์เห็นได้ชัดเจนที่สุด โดยมากคงรักษาไว้เพียงสัมผัสให้ต่อเนื่องกันเท่านั้น จนบางครั้งไม่อาจจัดประเภทได้ว่าเป็นร้อยกรองชนิดใด อีกประการหนึ่งร้อยกรองปัจจุบันไม่ให้ความสำคัญต่อศิลปะการแต่งซึ่งแพรวพราวไปด้วยสัมผัสใน การเล่นคำ เล่นเสียง เล่นความหมาย ฯลฯ ยกเว้นในงานของนักกลอนบางคน เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ซึ่งไม่ว่าจะพัฒนาในด้านเนื้อหาไปอย่างไร ก็ไม่ทิ้งศิลปะการแต่งเรื่องสัมผัส ส่วน วัฒน์ วรรลยางกูร มีกลวิธีการนำเสนอด้วยการเล่นคำในลักษณะอย่างใหม่ เพื่อเน้นเนื้อหาให้หนักแน่นขึ้น ความเรียบง่ายในด้านภาษากวีเป็นจุดเด่นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ร้อยกรองปัจจุบันไม่ใช่ภาษายาก ศัพท์สูง ที่ต้องแปลไทยเป็นไทยอีกครั้งหนึ่ง มักใช้คำธรรมดาสามัญที่เข้าใจได้ทั่วไป และสื่อความหมายได้ตรง แจ่มชัด บางครั้งอาจใช้ภาษาพูด ภาษาสะแลง คำหยาบ เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อความและอารมณ์

ในด้านเนื้อหาและแนวคิด เนื้อหาและแนวคิดเป็นสิ่งที่สอดคล้องกัน จึงจะกล่าวไปพร้อม ๆ กัน เนื้อหาและแนวคิดของร้อยกรองปัจจุบันแบ่งได้เป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ พวกพาฝัน และพวกก้าวหน้า พวกพาฝันได้แก่กลอนที่แสดงความรู้สึกอารมณ์ส่วนตัว โดยเฉพาะเรื่องความรัก ทั้งที่สุขสมและซิมเศร้า กลอนที่มีเนื้อหาและแนวคิดเช่นนี้มีอยู่มากและมีอยู่อย่างสม่ำเสมอเพราะเป็นผลสะท้อนประสบการณ์และอารมณ์ช่วงหนึ่งในชีวิตของคนทุกคน นักกลอนปัจจุบันที่ฝากผลงานเป็นแนวทางแก่นักกลอนและนักอ่านในวันหลัง ๆ คือ นักกลอน

ในช่วง พ.ศ. 2490-2500 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กลอนประเภทพาฝันได้รับความนิยมอย่างสูง นักกลอนเด่นประจำทศวรรษนั้นได้แก่ ประยอม ทองทอง ประมวล โกมารทัต ประวิตร โพธิอาศน์ ปิยพันธ์ุ จำปาสุด นิภา บางยี่ขัน จินตนา ปิ่นเฉลียว ทวีสุข ทองถาวร ดวงใจ รวีปรีชา เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ฯลฯ โดยเฉพาะเนาวรัตน์ เป็นนักกลอนในกลุ่มนี้คนเดียวที่ยังเขียนกลอนอยู่อย่างสม่ำเสมอในปัจจุบัน แต่ได้พัฒนาเนื้อหาและแนวคิดไปสู่รูปแบบอื่น

ส่วนเนื้อหาและแนวคิดแบบก้าวหน้า มีชื่อเรียกกันหลายชื่อ เช่น แนวคิดเพื่อสังคม ร้อยกรองมวลชน ร้อยกรองเพื่อชีวิต ร้อยกรองในเนื้อหาและแนวคิดเช่นนี้ คือร้อยกรองที่ผู้เขียนมองข้ามจากตนเองออกไปสู่ผู้อื่นและสังคมรอบตัว ผู้เขียนใช้ร้อยกรองเป็น “สื่อ” ส่งสารบางอย่างสู่ผู้อ่าน อาจจะเป็นเพียงการสะท้อนภาพ การปลุกเร้าชักชวน การร้องขอ ฯลฯ แต่จุดประสงค์ในเนื้อหาของร้อยกรองประเภทนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ ไม่ใช่ส่วนตัว ร้อยกรองที่มีเนื้อหาและแนวคิดเพื่อมวลชนนี้มีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เทียนวรรณ หรือ ต.ว.ส. วรรณโก (พ.ศ. 2385-2458) เป็นนักคิดนักเขียนที่ถ่ายทอดความรู้สึกของตนที่มีต่อบ้านเมืองไว้มากทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง ร้อยกรองบทหนึ่งของเทียนวรรณ แสดงความคิดเพื่อเรียกร้องการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เขียนไว้เมื่อ พ.ศ. 2448 ว่า

ไพร่เป็นพื้นยื่นร้องทำนองขอ	ตามระบอบปาลีเมนต์ประเดินซ้ำ
แม้หนึ่งข้าล้าหลังยังมีทำ	จะตกต่าหน้าหน้าเวลาสาย
ขอให้เห็นเช่นเราผู้เฒ่าหัก	บำรุงรักษาชาติสะอาดศรี
ทั้งเจ้านายฝ่ายพหลและมนตรี	จงเป็นศิวิไลซ์จริงอย่านิ่งนาน
ให้รับหาปาลีเมนต์ขึ้นเป็นหลัก	จะได้ชักน้อมใจไพร่สยาม
เร่งเป็นฟรีปรีดาอย่าช้ากาล	รักษากันเมืองเราช่วยเจ้านาย

ต่อมา “ครูเทพ” (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี พ.ศ. 2419-2486) สะท้อนภาพของชาวนา ไว้ว่า

ชาวนาส่วนมากยากจน	เบี้ยต่อไส้ทน
ขวนขวายกู้จ่านำเอา	
เงินมาลงทุนหมุนเข้า	หาเงินไทยเขา
ดอกเบี้ยเรียกเชือดเลือดเนื้อ	

(ขุมทรัพย์ : 2471)

และสะท้อนภาพกรรมกรว่า

กรรมกร

กรรมหรือกรรมจู้จืดให้	ทิ้งนาทิ้งไร่
ไพล่เป็นกรรมกรเอ๋ย	

เจ้าแรงงานเอย	
ต้องปฏิบัติกร	ตามกำหนดของสำนัก
หรือไหลโคลย้อย	วันละน้อยชั่วโมงพัก
นับว่าเป็นงานหนัก	ตามศักดิ์ลูกจ้างเอย
(ลูกคู่) เจ้าแรงงานไทย	จะต้องถึงไกลจากบ้าน
ไปเที่ยวหางาน	ฐานลูกจ้างเอย.....
เจ้ากรรมกรเอย	
อยู่ในนคร	หรือป่าดอนชนบท
เวลาเป็นของเขา	มิใช่ของเจ้าทั้งหมด
ขาดเงินทองก็ต้องอด	ทุกสิ่งกำหนดค่า เอย
(ลูกคู่) กรรมกร	บ่มีแน่นอนว่าหางานได้
ทั้งงานก็ไพร่	ไม่อิสระเหมือนนกสิกร

(ประชาสามัญของเรา : 2472)

ร้อยกรองเพื่อชีวิตเริ่มรุ่งเรืองอย่างมากในระหว่าง พ.ศ. 2490-2501 อันเป็นช่วงที่สภาพการเมืองและสังคมไม่ราบรื่นเลย มีการทำรัฐประหารหลายครั้ง เกิดกบฏแมนฮัตตัน และกบฏสันติภาพ รัฐบาลออกรัฐธรรมนูญจำกัดเสรีภาพและออกพระราชบัญญัติต่อต้านคอมมิวนิสต์ เป็นต้น แต่กลับเป็นช่วงเวลาที่วรรณกรรมร้อยกรองแนวก้าวหน้าก็คึกคักอย่างมาก ซึ่งข้อนี้ไม่เป็นเรื่องแปลกแต่ประการใด เนื่องจากสภาพสังคมปั่นป่วน เกิดความขัดแย้งระหว่างค่านิยมเก่า-ใหม่ ทำให้กวีสะท้อนความนึกคิดและปรากฏการณ์เช่นนี้ออกมาในผลงานของเขา และผลงานนี้เองกลับมีอิทธิพลผลักดันให้เกิดความปั่นป่วนในสังคมอีกทีหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดโดยสิ้นเชิงระหว่างปี พ.ศ. 2495-2500 อันเป็นยุคกบฏสันติภาพก็ทำให้วรรณกรรมก้าวหน้ารวมทั้งร้อยกรองซบเซาลงอย่างมาก ในขณะเดียวกันร้อยกรองแนวพาฝันรุ่งเรืองขึ้นแทนที่ นักเขียนเด่นในช่วง พ.ศ. 2490-2501 มี นายผี (อัศนี พลจันทร) เป็นผู้นำ นายผีสร้างผลงานมาตั้งแต่เป็นผู้ควบคุมคอลัมน์กลอนในหนังสือพิมพ์เอกชน ซึ่งมีกำเนิดในปี 2484 แล้ว แต่ผลงานช่วงแรกยังไม่ได้แสดงแนวทางสังคมนิยมเด่นชัดนัก จนกระทั่งเมื่อปี 2490 เป็นต้นมา นอกจากนายผี ก็มี ทวีปวรร (ทวีป วรดิลก) อุษเชนี (ประคิดน ชุมสาย ณ อยุธยา) เปลื้อง วรรณศรี กุลทรัพย์ รุ่งฤดี จิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งมีผลงานร้อยกรองด้วยฉันทลักษณ์ประเภทต่าง ๆ มากมายระหว่างปี พ.ศ. 2493-2507

งานของนักกลอนที่เอ่ยชื่อมาแล้วนั้นมีอิทธิพลต่อนักกลอนเพื่อชีวิตในรุ่นหลังตั้งแต่ก่อน 14 ตุลาคม 2516 โดยเฉพาะงานของนายผี และจิตร ภูมิศักดิ์ มีอิทธิพลมากทั้งในด้านรูปแบบที่นิยมแต่งด้วยกาพย์ยานี และเนื้อหาปลุกเร้าให้รวมพลังเข้าต่อสู้ ดังเช่น

ในฟ้าปมีน้ำ
น้ำตาที่ตกทราย
สองมือเขามีแสง
สงสารอิคานสิ้น
พายุงพัดอ้อ
อิคานนับแสนแสน

เปิบข้าวทุกคราวคำ
เหงื่อที่สุกกิน
ข้าวนี้จะมีรส
เบื้องหลังสิทุกข์ทน
จากแรงมาเป็นรวง
จากรวงเป็นเม็ดพราว
เหงื่อหยดสักทีหยาด
ปูดโปนก็เส้นเอ็น
น้ำเหงื่อที่เรือแดง
สายเลือดกุหลาบสิ้น

มีแรงเอาไว้เพื่อ?
ใช้งานปานกระบือ
มีแรงให้โขกสับ
ไยหนอบปราณี
เขาขุนเขาคอยเลี้ยง
มัวคอยเขาเมตตา
ปรือปรนผู้เป็นนาย
หมดหวังความปราณี

ในดินขำมีแต่ทราย
คือเลือดหลังลงโลมดิน
เสียงเฮาแย้งมีคนยิน
อย่าซุด, สู้ด้วยสองแขน
ราวป่าหรือราบทั้งแดน
สิจะพ่ายผู้ใดหนอ

(อิคาน : นายผี)

จงสูจำเป็นอาจิดน
จึงก่อเกิดมาเป็นคน
ให้คนชิมทุกชั้นชน
และขมขึ้นจนเขียวคาว
ระยะทางนั้นเหยียดยาว
ล้วนทุกข์ยากลำบากเข็ญ
ทุกหยดหยาดล้วนยากเย็น
จึงแปรรวงมาเปิบกิน
และน้ำแรงอันหลังริน
ที่สุขดก่าซาบพัน

(วิญญาณหนังสือพิมพ์ : จิตร ภูมิศักดิ์)

ให้เขาถือกระนั้นฤ
เท่านี้ถ่าน่ายินดี
ให้แหลกยับชั่วตาปี
บันดาลขึ้นรื่นรมย์
เขากล่อมเกลี้ยงเป็นซี่ข้าว
ดินกลบหน้าก็ไม่มี
ตั้งวัวควายบ่ได้ดี
ผู้กดขี่ที่ทรมาน

(มีแรงเอาไว้เพื่อ? : รวี โดมพระจันทร์)

ร้อยกรองก็เป็นเช่นเดียวกับวรรณกรรมรูปแบบอื่นคือมีเนื้อหาเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเหตุการณ์บ้านเมือง ร้อยกรองก่อน 14 ต.ค. เป็นร้อยกรองที่มีเนื้อหาปลุกเร้าให้ต่อสู้ หลัง 14 ต.ค. เป็นช่วงแห่งการเปิดโปงสภาพความเป็นจริงอันเลวร้ายของสังคมระดับต่าง ๆ และเสนอแนะหนทางแก้ไข แต่เมื่อเหตุการณ์ปฏิรูปเมื่อ ตุลาคม 2519 ร้อยกรองส่วนใหญ่

แสดงความขมขื่นปวดร้าวและผิดหวังถึงขีดสุด บางคนแสดงความจำนงที่จะเข้าไปรวมขบวนการต่อสู้ในป่า บางคนหมดอาลัยตายอยากในชีวิต บางคนเคียดแค้น ฯลฯ อารมณ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนออกมาในงานร้อยกรองเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเหตุการณ์และเวลา อย่างไรก็ตามร้อยกรองเพื่อชีวิตจะยังคงมีอยู่ตราบเท่าที่ยังไม่มีความเป็นธรรมในสังคมอย่างเพียงพอ

การกล่าวถึงเนื้อหาของวรรณกรรมเพื่อชีวิตหรือวรรณกรรมก้าวหน้าเป็นเรื่องที่ทั้งยากและง่ายไปพร้อมกัน ที่ว่ายากก็เพราะมีเนื้อหาหลากหลายเมื่อเทียบกับร้อยกรองพาณิชย์ มีเรื่องความรักอย่างเดียว ส่วนที่ว่าง่ายก็เพราะในความหลากหลายของเนื้อหาที่มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือ กวีใช้ร้อยกรองเป็นพาหะความคิดเพื่อมวลชน เพื่อสังคม มิใช่เพื่อตนเอง ในเนื้อหาหลากหลายมีเช่น

1. กล่าวถึงปัญหาของชาวนา กรรมกร คนจน และผู้ใช้แรงงานเป็นสำคัญ เช่น

ฝันนาทุกวันนี้	หลายหลายที่เป็นสีเหลือง
ขาดปุ๋ยจะประเทือง	อกชาวนาจึงจาบัลย์
ฝันนาทุกวันนี้	หลายหลายที่เขาจัดสรร
ปลูกบ้านขึ้นบานกัน	ชาวนาให้ในใจตัว
ชาวนาทุกวันนี้	ล้วนแต่มีที่พันพัว
อกใจสันระรัว	สุดจักทนก้มหน้าผืน
ชาวนาทุกวันนี้	ละถินที่เคยชุ่มชื้น
สูงงานไม่ยั่งยืน	กรรมกรในโรงงาน

(เสียงเรียบจากชนบท : ศรีสัจจา)

ควันสีเทาถูกปล่อยออกจากปล่อง	หวูดโรงงานกังวานก้องเร่ร้องสั่ง
คนงานพาร่างผอมใกล้ผุพัง	เดินไปยังประตูใหญ่เหมือนปากยักษ์
กากอาหารจานหนึ่งในตอนเช้า	รีดเป็นแรงระดมเข้าสู่เครื่องจักร
ลูกสูบตันคันชักเดินชักซึกซึก	เกร็งกล้ามเนื้อเหงื่อทะเล็ก-หนักและนาน
คนเหล่านี้มีค่าอยู่คนหนึ่ง	หญิงสาวซึ่งชมชานจากอีสาน
ทิ้งนาเช่าเข้ากรุงเทพ เทียวหางาน	ทำด้วยการทุ่มแรงกายขายแรงกิน
คำจึงคือเครื่องจักรคนสองแรงแขน	ถูกลากแล่นต่อลมไปไม่ให้สิ้น
ทุกขั้วร้อนหนาวผ่าวพิชใช้คำเคยชิน	เช่นชีวิตแห่วงวันข้ามคืนวัน
วันหนึ่งคำขณะที่นั่งทอผ้า	เกิดมีดหน้าตาแมวมีอไม้สั้น
สะดุ้งวูบตะครุบด้ายสายพานพัน	พอเสียงลั่นขาดลงก็แหลกลาญ
เลือดกระเซ็นเปื้อนเส้นด้ายจนแดงคล้ำ	จากมือที่เคยดำเคยไถหว่าน
จากมือที่ทอผ้าพรรณตระการ	มือแห่งงาน....วันนี้ต้องถูกตัดไป

แขนของคำเหลือแค่ข้อศอกสั้น
แขนที่ขาดของเธออยู่ที่ใคร?

แขนของคำข้างนั้นอยู่ที่ไหน?
เสื้อสีสวยซึ่งคุณใส่สีแขนคำ!

(แขนของคำ : เรื่องเดช จันทศิริ)

2. แสดงสำนึกในการยื่นเคียงข้างประชาชนส่วนใหญ่ เช่น

จงเป็นอาทิตย์เมื่ออุทัย
เพื่อความตึงามร่วมกัน
เข้าร่วมร่วมพลังบังเกิด
ชีพมิตชิดมาช้านาน

เกรียงไกรในพลังสร้างสรรค์
แห่งชั้นชาวนคนงาน
แจ่มเจิดภพใสไพศาล
หรือจะทาสแสงทองส่องฟ้า

(แต่.... ภัยครุฑของชีวิต : ทวีปวร)

ประกาศก้องแกร่งกล้า
ตื่นเถิดเยาวชนไทย
จงก้มมองที่ท้องทุ่ง
ชาวนาที่กันดาร
จงมั่นใจในหมู่ผู้ยากเข็ญ
มองเยาวชนกรีกไกร

ปรารถนาสังคมใหม่
ใครกัน, ผู้กดขี่
จงแลมุ่งที่โรงงาน
กรรมมาชน ผู้เกรียงไกร
จงเป็นเช่นอาทิตย์เมื่ออุทัย
ผู้กวัดไกว ธงชัยแห่งมวลประชา

(บทเพลงแห่งมวลเยาวชน : ศรีประชา)

ความรู้ที่ควรรู้
ความรู้ที่แท้คือ

มิใช่อยู่ในหนังสือ
การต่อสู้บนผืนนา

ปวงชนถูกเหยียบย่ำ
มาเกิดมาศึกษา

จงอย่าคร่ำแต่ตำรา
ชีพชาวนากรรมมาชน

เขาหิวเขาอดอยาก
เขาสร้างผลิตผล
เหน็ดเหนื่อยทุกเช้าค่ำ
เขาพลีทั้งชีวิต

เขามันบาคด้วยทุกข์ทน
เพื่อทุกคนได้เสพย์กิน
เขาปวดช้ำน้ำเหงื่อริน
แต่ผลิตผลถูกปล้นไป

นายทุนผู้ชั่วชาติ
ศักดิ์นาขุนนางใหญ่
มวลชนยังหยัดอยู่
โค่นล้มพวกบีทา

มันผูกขาดทุกสิ่งไว้
ร่วมปล้นชาติปล้นประชา
เพื่อต่อสู้อย่างแกลั้วกล้า
ผู้ชั่วช้าในสามานย์

(นักเรียน-นักรบ : สมศักดิ์ พิทักษ์ชน)

เราไถ่ร่วนพรวนดินสิ้นทุกหย่อม
เพื่อหยัดยีนเหนือพื้นพสุธา
มิ่งมิตรจำผืนผยองของเรานี้
แต่เป็นของชาวชนทุกคนไป

ยอมแม่มอมหมกงานหวานพีชกล้า
เป็นไทปรากฏแก้วนทิวแคว้นไทย
ไซของพี, ของเธอ, เท่านั้นไม่
ผู้กำไซคโลกไว้ด้วยแรงงาน

(ของชาวชน : อุษเชนี)

3. กล่าวถึงความรักก็เป็นความรักเพื่อมวลชน เช่น

ความรักแท้คือที่มีคุณทั่ว
ไซรักชาติศาสนาทำบาบอ
ความรักแท้แน่จะมีอยู่หนึ่ง
คือความรักอันริงสิ่งแนใน

ไซแต่ตัวตนเราธาเขาหนอ
คือไซข้อเขี้ยวบ่าล้าไป
ที่จะทิ้งทุกขระทมที่ถมใส่
ผองคนไพศาลสรรพชิ้นเราเอง
(อันความรักแน่แท้จะนี้อยู่ที่ไหน · นายผี)

อ้า-รักอันมั่นอรุณของข้านี้
นำสำนึกลึกล้ำย่ำวิญญา
ด้วยเกรียงไกรในพลังตั้งร่วมสร้าง
ด้วยร่วมกันชั้นชนหนึ่งซึ่งบันดาล

โรจนรังสีสกาไสในใจข้า
ชาวประชาสามัญชนคนทำงาน
ผืนภพอย่างที่เป็นอยู่ดูไพศาล
ให้สายธารแห่งรักแท้ไม่แปรไป

(รักของข้า....ประชาชนคนทำงาน : ทวีปวร)

นอกจากความรักเพื่อมวลชน อุษเชนี ยังกล่าวถึงการมีชีวิตอยู่เพื่อคนยากจนอีกด้วย

ฉันอยู่เพื่อยุคทองของคนยาก
เพื่อความถูกที่เขาถมจมหังตัว
เพื่อโลกใหม่ใสสะอาดพิลาสเหลือ
เพื่อแสงรักส่องรุ่งพุ่งเป็นลำ

ที่เขาถากทรกรรมซ้ำบั้นหัว
เพื่อความกลับกลับบ้านบั้นอาธรรม
เมื่อคนเอื้อไมตรีอวยไม่ช่วยข้า
สว่างนำน้องพี่มีชัยเอย

(อยู่เพื่ออะไร : อุษเชนี)

4. กล่าวถึงผู้หญิงในลักษณะยกย่องเท่าเทียมผู้ชายในการมีบทบาทร่วมกันต่อสังคม ดังว่า

ตื่นขึ้นเถิดเกิดมาค่าของชีพ
ชายหรือหญิงจริงประจักษ์ศักดิ์บันดาล
รพีพรรณวันเวียนเปลี่ยนมาใหม่
ชายหญิงร่วมร่วมพลังหวังอุดม

คือประทีปประเทืองไกลผองไพศาล
แต่ละหน่วยช่วยทำงาน “สร้างสังคม”
ควรเคียงบ่าเคียงไหล่ให้เหมาะสม
ความเป็นไทในบรมคติเอย

(ตื่นเถิด....สตรีไทย : ทวีปวร)

อยากให้เธองามเด่นเช่นอาทิตย์
ให้ความหวังพลังขวัญจรโลงริน

ส่องชีวิตมวลสว่างทั่วทางสิ้น
ให้ชีวินวัฒนาเติบโตกล้าพร้อม

ผู้หญิง.....
ใช้มาลีคลียวนชวนเด็ดดอกไม้
แท้เธอคือพลังสังคมนี้
เป็นคุณค่าความรักสลักใจ

เธอใช้สิ่งเปราะง่ายให้ถนอม
ใช้ต้องนุ่มยอมทั้งตามหลังใคร
เป็นชีวิตพัฒนาแกร่งกล้าได้
ผู้ก้าวไกลไกลเคียงบ่าชาย
(ผู้หญิง : นรี นันทวัฒน์)

“ศรีนาคร” กล่าวถึงความสวยของผู้หญิงว่าควรจะสวยด้วยสิ่งต่อไปนี้
สหายเอ๋ย คำเฉลยต่อไปนี้เข้าที่ไหม
สวยเพราะทำงานแข่งกร้านแกร่งไกร เพื่อช่วยมวลชนไทยที่มีดมน
เพื่อช่วยให้เขาได้มีที่เรียนร่ำ มืงานท่ามีเงินจ่ายหายขาดสน
มีบ้านอยู่อย่างเป็นสุขทั่วทุกคน งานเพื่อชนทั้งสิ้นอยู่กินดี
สวยเพราะเป็นทำหน้าขวาหรือซ้าย เท่าเทียมชาย.....เชิดความรักในศักดิ์ศรี
ใช้แขนชีพไว้กับผัวชั่วตาปี ใช้ความสามารถที่มีกอบกิจกรรม
จงตื่นเถิด รู้ตนว่าตนสามารถ จงองอาจอย่ายอมให้ใครเหยียบย่ำ
แม่แห่งลูก, แม่แห่งโลก, แม่แห่งธรรม สองมือแม่แกร่งค้ำโลกและคน
เธอจักสวยเพราะค่านิ่งซึ่งในสิทธิ ที่ควรมีเสมอมิตรทุกแห่งหน
สิทธิ...หะหา...จงเธอปองสิทธิ์ของตน สวยด้วยศักดิ์เสรีชนใช้เฉลย

ผู้หญิงเริ่มขานรับคำปลุกเร้าเหล่านี้ กวีนิพนธ์ที่กล่าวถึงผู้หญิงในระยะหลังจึงแสดง
ให้เห็นสำนึกของผู้หญิงรุ่นใหม่ต่างไปจากรุ่นเก่า ดังที่ จิรนนท์ พิศรปริษา เขียนบท “อหัง
การ์ของดอกไม้” ไว้ว่า

ส ต รី มีสองมือ
เกลียวเอ็นจักเป็นงาน
ส ต รี มีสองตีน
ยืนหยัดอยู่ร่วมกัน
ส ต รี มีดวงตา
มองโลกอย่างกว้างไกล
ส ต รี มีดวงใจ
สร้างสมพลังมวล
ส ต รี มีชีวิต
คุณค่าเสรีชน
ด อ ก ใ ม้ มีหนามแหลม
บานไว้เพื่อสะสม

มันยึดถือในแก่นสาร
มิใช่ร่านหลงแพพรพรรณ
ไว้ป้ายป็นความไฝฝัน
มิหมายมั่นกินแรงใคร
เพื่อเสาะหาชีวิตใหม่
มิใช่คอยชะม้อยชวาน
เป็นดวงไฟมีฝันผวน
ด้วยเธอล้วนก็คือคน
ล้างรอยผิดด้วยเหตุผล
มิใช่ปรนทามารมณณ์
มิใช่แยมคอยคนชม
ความอุดมแห่งผืนดิน

แต่ “กัลยา” แสดงความมุ่งมั่นและพลิกค่านิยมที่มองเห็นผู้หญิงเป็นดอกไม้โดยสิ้น
เชิง “กัลยา” ประกาศว่า

“ฉันเป็นคน”

ฉันมิใช่ดอกไม้

ฉันเป็นคน

มีความรู้สึกสัมผัส

มีวิญญาณการต่อสู้

แข็งแกร่งเช่นเดียวกับเธอ

ฉันเป็นคน

เพราะฉันมองเห็น

ฉันเจ็บปวด

ฉันทรมาณ

ฉันรู้สึก

ฉันมีวิญญาณ

ฉันมิใช่ดอกไม้

โปรดบอกกันให้ทั่ว

จงเข้าใจกัน

ฉันจะบอกเธอ

เมื่อเธอสู้ ฉันสู้

เมื่อเธอเหนื่อย ฉันเข้มแข็ง

เมื่อเธอล้ม ฉันจะพาเธอลุก

เมื่อเธอวิ่ง ฉันจะชูธงนำหน้า

โอ้เวลาข้างหน้า

จะได้พิสูจน์ว่า

ฉันคือผู้เดินหน้า

เสมอป่า เคียงไหล่เธอ

หลังจากนั้นมา บทบาทของผู้หญิงในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมได้รับการยอมรับ
มากขึ้น ร้อยกรองปัจจุบันจึงกล่าวถึงผู้หญิงด้วยทัศนคติอย่างใหม่ อย่างเช่น

เราผู้หญิงผู้อยู่ในยุคใหม่

เราไม่เป็นเราไม่ใช่มะหมา

มีสีสวยสำหรับประดับประดา

ในแจกันเคลื่อนตามมีใครชม

เราคือคนมิใช่เครื่องบำบัดใคร่

เรามีตัวมีหัวใจอันเหมาะสม

เราเป็นไทมิใช่ทาสทุกขระทม
เราเกิดมาเรามีเสรีภาพ
เรามีเท้าเรามีมืออีกมากมาย
เราแบกรับภาระไว้ครั้งหล้า
เราจะยืนหยัดผยองเพศของตน
เราจะฝืนเราจะฝ่าจะกล้ากร้าว
เราจะจัดทุกทุกเรือนที่เคลื่อนง่า
จะปลดแอกตัวเองจะเร่งเร้า
เรามีเสียงกู่ร้องซึ่งก้องดัง
เราเหมือนเขาเราคือหญิงอันยิ่งใหญ่
มิใช่เกิดแต่กรรมที่กำกวม
เราผู้หญิงต้องสู้เพื่อผู้หญิง
เราจักต้องมีร้องขอมีอออื่อ

ที่คอยรอรับอารมณ์ให้ผู้ชาย
ใครจะทำหยาบหยาบอย่าคิดหมาย
ที่จะทำที่จะทลายทุกทุกคน
เราแบกห้องแบกชะตามาแต่ต้น
แต่จะยอมอ่อนน้อมจำนนในสังขธรรม
ทุกทุกด้านทุกทุกตัวเราจะยำ
กฎที่ครอบเราจะคว้าทุกทุกครั้ง
เราจะดับความเศร้าด้วยความหวัง
เรามีแรงมีพลังที่จะรวม
มิใช่เขาที่ใครใครจะคอยสวม
แต่จะร่วมทลายกรรมด้วยกำมือ
กระแสนคลื่นมิเคยนิ่งมิใช่หรือ
มีแต่แรงเข้าไปรื้อด้วยมือเรา

(มีแต่แรงเข้าไปรื้อด้วยมือเรา : คมทวน คันทนู)

เย็นลมว่าวเป่าฟ้ามาเย็นเย็น
ทอดระยะหยุดชมในร่มไม้

ค่อยลดเลี้ยวเที่ยวเล่นถึงเรือนใหญ่
ตื่นตะลึงตรึงใจได้พานพบ

มีोनน้อยน้อยค่อยวาดมาดกระสวย

อีกมือช่วยกระซิบด้ายไกวประกบ
ดินเหยียบก็กระตุกยกตกกระทบ
ค่อยประคบบัดเส้นเป็นดอกดวง

เธอประคองความอ่อนไหวไว้ในมือ

พร้อมกับถือความแข็งขันบรรลุล่วง
ก้าวไปกับความก้าวหน้าฝักยปวง
ที่ละก้าว ที่ละช่วง กระซิบซัด

นี่แหละ “หญิงปั่นฝ้าย ชายตีดาบ”

สะท้อนภาพการงาน การยืนหยัด
มือที่สร้างมือที่ทำกระหน้าซัด

จนแปรเป็นความเจนจัด ประวัติคน

คนที่สร้างคนที่ทำร้ายเลี้ยงโลก

กำหนดโชคชัยชะตามาแต่ต้น
คนที่สร้างงานเพื่อเกื้อมวลชน
นำส่วนตนสานต่อก่อส่วนรวม

ในมือหยาบอาบเหว้อมีเนื้อนิ่ม
 ในแยมยืมยืมตีมีเหวือท่วม
 ในความงามความง่ายง่ายไม่กำกวม
 มีการร่วมแรงกันสร้างสรรค์งาน
 เธอไม่เพียงทอผ้า....ดอกที่รัก
 แต่เธอทักถอชีวิต ผลิตผลาน
 เธอทอโลกทอแรงแต่งตำนาน
 เป็นสายธารที่หล่อเลี้ยงเตี๋ยแผ่นดิน

เย็นลมว่าวเป่าฟ้ามาเย็นเย็น	ทีละเส้นทีละสายไม่สุดสิ้น
เป็นโยงโยยียดยาวอยู่อาจิด	จดให้จำ ย้ำให้ยิน ถึงอินทร์พรหม
“จงตักทอหนทางอันกว้างยาว	จากแผ่นดินถึงดวงดาวพราวผสม
จงสอดร้อยเสรีภาพออบอุ้ม	เป็นเกลียวกลมกระพือพริ้วทิวธงชัย”

(มือที่ตักทอ : เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

5. การเรียกร้องความยุติธรรมในสังคม เช่น

สิทธิเสมอภาค	เหลือแต่ซากมนุษย์ชน
มนุษยธรรมสีลวงฝัน	สู่ห้วงเหวเวจี
ชนชั้นและวรรณะ	ถูกเกณฑ์กะเพื่อกดขี่
ชวานาครผู้มั่งมี	ใช้เท้าเหยียดชนชวานา
แต่สักวันคงแจ้ง	คงมีแสงแห่งความกล้า
พริ้งพร้อมด้วยศรัทธา	ด้วยสิทธิ์แห่งความเป็นคน
และเมื่อนั้นกสิกร	รวมพลังย่อนเข้าประจัญ
นายทุนอิทธิพล	สิดงพายប់พอแรง
น้ำตาจะหยุดไหล	และน้ำใจจะเข้มแข็ง
จับมันสู่ตะแลงแกง	ตรึงให้มันนิรันดร

(บทโคลงมหิทธาของชวานาและรวงข้าว : จาตุรนต์ น้อยอำ)

6. การเรียกร้องประชาธิปไตย เป็นแนวคิดที่สืบทอดมาแต่บทร้อยกรองของเทียนวรรณ ในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ร้อยกรองปัจจุบันมองปัญหากว้างขึ้นว่าต้องแก้ปัญหาพื้นฐาน โดยเฉพาะปัญหาเศรษฐกิจก่อน จึงจะสร้างความเข้าใจในประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ ดังเช่น บทกลอนเปล่าบทหนึ่งว่า

เขากำลังไถนา
 กลางเปลวแดดที่แผดกล้า

เราเดินเข้าไปหา
พร้อมกับส่งดอกไม้ ประชาธิปไตยให้
เขามองหน้าเรา
ด้วยดวงตาที่เฉยเมย
และยิ้มให้เราอย่างเย็นชา
พลางถามว่า
“ปลูกดอกไม้ประชาธิปไตยแล้ว
จะทำให้ฉันปลูกข้าวขึ้นใหม่”

ที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของบทร้อยกรองเพื่อชีวิตในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าแสดงความคิดในหลายประเด็น แต่มีจุดยืนอย่างเดียวกัน และมีกลวิธีนำเสนอเนื้อหาได้หลายแบบ อาจจะเป็นอย่าง “ซุ้รกรบ” คือปลุกกระดมให้เข้าต่อสู้ฟาดฟันเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการอย่างรวดเร็ว หรืออาจจะเป็นแบบแฉให้คิด แฉให้ทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป หรืออาจแสดงความก้าวร้าวดุเดือด แต่บางทีก็อ่อนหวานกึ่งพาฝัน

พัฒนาการของร้อยกรองปัจจุบันจะต้องดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง การแบ่งกลุ่มของร้อยกรองปัจจุบันขึ้นอยู่กับว่าเอาอะไรเป็นเกณฑ์ หากใช้เนื้อหาเป็นเกณฑ์ ก็จะมีร้อยกรอง 2 ประเภทดังกล่าวแล้วคือ กลอนที่มีเนื้อหาพาฝัน ซึ่งอาจจะเป็นการบรรยายความรัก ความเศร้า อารมณ์ต่าง ๆ พรรณานาธรรมชาติ หรือเป็นบทสวดดี ๆ ฯลฯ อีกแบบหนึ่งเป็นกลอนที่มีเนื้อหาเพื่อชีวิต สะท้อนภาพสังคมชักชวนให้มีการเปลี่ยนแปลงสังคม ฯลฯ หากใช้ลีลาการแต่งเป็นเกณฑ์ จะแบ่งกลุ่มนักกลอนได้ 3 พวก คือ

1. **กลุ่มอนุรักษนิยม** นักกลอนกลุ่มนี้จะรักษารูปแบบ ฉันทลักษณ์ตามขนบนิยมดั้งเดิม และมักนิยมแต่งร้อยกรองเล่าเรื่องขนาดยาว ๆ เช่น **นิราศขุนช้างขุนแผน นิราศพระอภัยมณี** ของ นายฉันทน์ ขำวิไล **นิราศเกาหลี** ของ พลเรือตรีประจวบ หงสกุล **ลิลิตสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช** ของ พ.ต.ต. พิศาล เสนะเวส เป็นต้น

2. **กลุ่มเสรีนิยม** นักกลอนกลุ่มนี้ไม่ให้ความสำคัญต่อรูปแบบเท่าเนื้อหา หรือคือไม่เคร่งครัดในเรื่องฉันทลักษณ์เท่ากับการแสดงความคิด นักกลอนในกลุ่มนี้มีตั้งแต่ที่มีความสามารถพร้อมมูลทั้งในด้านเสนอข้อคิดและศิลปะการแต่งอย่าง **เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ อุชเชณี ทวีปวร เปลื้อง วรณศรี นายผี จิตร ภูมิศักดิ์ รวี โดมพระจันทร์ สดาวพร ศรีสังข์ จังสุจิตต์ วงษ์เทศ** ฯลฯ ไปจนถึงพวกที่มุ่งเสนอความคิดจนไม่สนใจรูปแบบการแต่ง ว่าจะป็นร้อยกรองชนิดใด มีฉันทลักษณ์อย่างไร และไปจนถึงพวกที่ตัดเกณฑ์ในเรื่องฉันทลักษณ์ ออกจนหมดคือ แต่งเป็น “กลอนเปล่า” ร้อยกรองในกลุ่มนี้อาจจะแสดงความคิดและอารมณ์ได้ทั้งในแบบพาฝันและเพื่อชีวิต

3. **กลุ่มก้าวหน้า** นักกลอนกลุ่มนี้มีความก้าวหน้าในด้านศิลปะการแต่งมาก ได้สร้าง จตุริเริ่มให้วงการร้อยกรองของไทย ผู้นำกลุ่มคือ อังคาร กัลยาณพงศ์ จุดเด่นของนักกลอน กลุ่มนี้คือการสร้างจินตนาการกว้างไกล มีการเลือกใช้สัญลักษณ์ที่แปลกใหม่และให้ภาพพจน์ ที่สร้างความหวั่นไหวแก่ผู้อ่าน และอาจจะใช้แนวคิดแบบเหนือความจริง การอ่านกลอนของ นักกลอนกลุ่มก้าวหน้านี้ ผู้อ่านจะไม่ได้รับรส "กวีศิลป์" ด้วยเสียง ด้วยจังหวะ ด้วยความ งดงามของภาษา อย่างในกลุ่มอนุรักษนิยม หรือด้วยความเรียบง่ายของรูปแบบและภาษาอย่าง กลุ่มเสรีนิยม มากเท่ากับการได้คิด ได้ตรง ได้ตีความ และการค้นหาความหมายตลอดจน ความคิดของผู้เขียน นอกจากอังคาร กัลยาณพงศ์ นักกลอนในกลุ่มนี้ได้แก่ วิโรจน์ ศรีสุโร วรฤทธิ์ ฤทธาคณี วิทยากร เชียงกุล หรือบางคนก็นิยมเขียนเป็นกลอนเปล่า เช่น สุชาติ สวัสดิ์ศรี และจ่าง แซ่ตั้ง ที่ใช้วิธีการของการวาดภาพด้วยตัวอักษร เช่น

๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐
๕๑
๕๒
๕๓
๕๔
๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐
๕๑
๕๒
๕๓
๕๔
๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

๕
๖
๗
๘
๙
๑๐
๑๑
๑๒
๑๓
๑๔
๑๕
๑๖
๑๗
๑๘
๑๙
๒๐
๒๑
๒๒
๒๓
๒๔
๒๕
๒๖
๒๗
๒๘
๒๙
๓๐
๓๑
๓๒
๓๓
๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘
๓๙
๔๐
๔๑
๔๒
๔๓
๔๔
๔๕
๔๖
๔๗
๔๘
๔๙
๕๐
๕๑
๕๒
๕๓
๕๔
๕๕
๕๖
๕๗
๕๘
๕๙
๖๐
๖๑
๖๒
๖๓
๖๔
๖๕
๖๖
๖๗
๖๘
๖๙
๗๐
๗๑
๗๒
๗๓
๗๔
๗๕
๗๖
๗๗
๗๘
๗๙
๘๐
๘๑
๘๒
๘๓
๘๔
๘๕
๘๖
๘๗
๘๘
๘๙
๙๐
๙๑
๙๒
๙๓
๙๔
๙๕
๙๖
๙๗
๙๘
๙๙
๑๐๐

๑๐๐
๑๐๑
๑๐๒
๑๐๓
๑๐๔
๑๐๕
๑๐๖
๑๐๗
๑๐๘
๑๐๙
๑๑๐

กวีนิพนธ์แบบนี้เรียกกันเป็นภาษาอังกฤษว่า CONCRETE POETRY ซึ่งศาสตราจารย์ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณให้ชื่อภาษาไทยว่า กวีนิพนธ์แบบรูปธรรม พร้อมทั้งให้คำอธิบาย ลักษณะของกวีนิพนธ์ชนิดนี้ไว้ว่า

“กวีนิพนธ์แบบรูปธรรมนั้น นักปรัชญาในตะวันตกสมัยใหม่อธิบายว่า เป็นกวีนิพนธ์ที่ไม่ถือว่า ภาษา เป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย แต่ความหมาย ที่จริงนั้น ภาษา นอกจากจะมีเสียงแล้ว ยังมีรูป คือรูปที่เขียนลงบนหน้ากระดาษหรือวัตถุใดก็ตามที่ใช้เขียน จึงหันมานิยมการเขียน ร้อยกรองที่มีรูปแบบที่ช่วยนัยน์ตาให้แลเห็นภาพ และจากภาพนั้น ให้เกิดความนึกคิดไปตาม แนวใดแนวหนึ่ง ตามที่ผู้ประพันธ์จะคิด หรือที่ผู้อ่านจะตีความ”¹

¹ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, “หัวใจของวรรณคดีไทย”, วรรณคดี: วรรณไวทยกร, (พระนคร : โครงการตำราฯ, 2514), หน้า 148-9.

แนวคำถามวิชาวรรณกรรมปัจจุบัน

สารคดีและร้อยกรอง

สารคดี

1. ท่านมีหลักเกณฑ์ในการอ่านหนังสือสารคดีอย่างไร ยกตัวอย่างสารคดีเล่มใดเล่มหนึ่งที่ท่านชอบ โดยวิเคราะห์สารคดีเล่มนั้นตามหลักเกณฑ์การอ่านของท่านให้ชัดเจน
2. ท่านคิดว่าสารคดีที่เป็นที่นิยมกันมากในปัจจุบันนี้คือสารคดีประเภทใด เป็นเพราะเหตุใด จงอภิปราย
3. ในบรรดาหนังสือสารคดีที่กำหนดให้อ่าน ท่านชอบงานสารคดีของผู้ใดมากที่สุด นักเขียนผู้นั้นมีกลวิธีการเขียนอย่างไรจึงเป็นที่ประทับใจท่าน จงเปรียบเทียบกลวิธีการเขียนของนักเขียนสารคดีผู้นั้นกับกลวิธีการเขียนของนักเขียนสารคดีในแนวเดียวกับท่านอื่น
4. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าสารคดีประเภทชีวประวัติและอัตตชีวประวัติมีคุณค่าแก่ผู้อ่านในด้านการเรียนรู้จักแง่มุมต่าง ๆ และความเป็นไปตามธรรมชาติแห่งชีวิต จงอภิปรายและยกตัวอย่างสารคดีชีวประวัติหรืออัตตชีวประวัติที่ท่านได้อ่านเพื่อสนับสนุนคำตอบให้มีน้ำหนัก
5. สารคดีคือหนังสือประเภทใด ต่างจากบันเทิงคดีอย่างไร สารคดีที่ดีควรมีส่วนประกอบอย่างไรบ้าง เราแบ่งประเภทของสารคดีได้ที่ประเภท ยกตัวอย่างสารคดีแต่ละประเภทมาประเภทละ 5 เรื่อง พร้อมชื่อผู้แต่ง
6. ท่านได้ข้อคิดอันใดจากการอ่านหนังสือสารคดีเรื่อง “พม่าเสียเมือง” ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
7. จงแสดงความคิดเห็นของท่านที่มีต่อสารคดีทางศาสนาในปัจจุบัน ในเรื่องต่อไปนี้
 - ก. กลวิธีการจูงใจผู้อ่าน
 - ข. ความนิยมในการอ่าน
 - ค. ทศนคติส่วนตัวของท่านต่อหนังสือประเภทนี้

ร้อยกรอง

1. จงแสดงทัศนคติของท่านเกี่ยวกับงานกวีนิพนธ์ในปัจจุบัน ในหัวข้อต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - ก. รูปแบบ
 - ข. เนื้อหา
2. ตามที่กล่าวกันว่า อังคาร กัลยาณพงศ์ เป็นกวีในกลุ่มก้าวหน้า นั่นคืออย่างไร จงอธิบาย
3. จงแสดงลักษณะเด่นในงานกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ สัก 3 ประการ พร้อมอธิบาย ยกตัวอย่าง (ยกแต่ชื่อบทของร้อยกรองเท่านั้นก็ได้) ให้เห็นจริง

4. จงเปรียบเทียบงานกวีนิพนธ์ของเนาวรัตน์และอังคารในหัวข้อต่อไปนี้ โดยยึดเอา **คำหยาด** และ **ชกม้าชมเมือง** ของเนาวรัตน์ กับกวีนิพนธ์ของอังคาร เป็นแนวทางสำคัญ
 1. รูปแบบ
 2. จินตนาการ
5. อังคาร กัลยาณพงศ์ ได้เสนอกวีทัศน์ประการใดบ้างไว้ในหนังสือกวีนิพนธ์ของเขา
6. จงวิเคราะห์วิจารณ์งานกวีนิพนธ์ที่ยกมานี้ตามที่ท่านเข้าใจ (จะยกหรือกรองบทหนึ่งของกวีท่านใดท่านหนึ่งมาให้วิเคราะห์)

นวนิยายและเรื่องสั้น

1. จงแสดงทัศนคติของท่านต่อวรรณกรรมปัจจุบัน ในด้าน :-
 - 1.1 ลักษณะของวรรณกรรมปัจจุบัน
 - 1.2 สภาพของวรรณกรรมปัจจุบัน
 - 1.3 การคาดคะเนแนวโน้มของสภาพวรรณกรรมปัจจุบันในเมืองไทย
2. จงเปรียบเทียบนวนิยายเรื่อง **ข้างหลังภาพ** ของศรีบูรพา กับปกกิ่งนครแห่งความหลังของ สด คุรุมาโรหิต ในหัวข้อต่อไปนี้ :-
 - 2.1 แนวคิด
 - 2.2 เหตุการณ์ในเรื่อง
 - 2.3 ฉาก
 - 2.4 สำนวนภาษา
3. จงให้ความเห็นว่า นวนิยายต่อไปนี้สะท้อนภาพของสังคมปัจจุบันในแง่ใดบ้าง
 - 3.1 ใ้อั มาดา
 - 3.2 บ่วงกรรม
 - 3.3 ประศูที่ปิดตาย
4. “ความรักของวัลยา” ของเสนีย์ เสาวพงศ์ เป็นนวนิยายที่จัดพิมพ์ออกมามากกว่าสามสิบปีแล้ว เหตุใดจึงยังได้รับความนิยมจากผู้อ่านหนุ่มสาวบางกลุ่มในปัจจุบัน **ดึงดูดความสนใจผู้อ่านปัจจุบันคืออะไร และอย่างไร?**
5. จงเปรียบเทียบ “หนึ่งในร้อย” ของ ดอกไม้สด กับ **ความรักของวัลยา** ของ เสนีย์ เสาวพงศ์ ในหัวข้อต่อไปนี้
 - 5.1 ความนิยมของผู้อ่าน
 - 5.2 เหตุผลที่ผู้อ่านนิยมมาก นิยมน้อย หรือไม่นิยมเลยต่อหนังสือทั้งสองเรื่องนั้น (แยกคำตอบอธิบายแต่ละเรื่องให้ชัด)
 - 5.3 ความเห็นเฉพาะตัวของท่านต่อหนังสือสองเรื่องนี้

6. จงแสดงทัศนะในเชิงวิเคราะห์-วิจารณ์นวนิยายเรื่อง “หนึ่งในร้อย” ของ ดอกไม้สด
7. ท่านได้รับข้อคิดอันใดจากการอ่านนวนิยายเรื่อง **ละครแห่งชีวิต** ของ ม.จ.อากาศดำเกิงรพีพัฒน์ บ้าง?
8. ในจำนวนนวนิยาย 15 เรื่อง ที่กำหนดอ่านในกระบวนวิชา TH 431 นี้ ท่านมีความเห็นว่ามีเรื่องใดแสดงการสะท้อนภาพของสังคมได้ชัดเจนมาก กรุณาอธิบายให้ชัดเจน
ในบรรดาบุคคลในที่ได้อ่านแล้วนี้ ท่านรู้สึกชอบหรือไม่บุคคลนั้นด้วยเหตุผลอะไรบ้าง?

- 9.1 อนงค์ ในเรื่อง “หนึ่งในร้อย”
- 9.2 ร้อยตรีซัด ในเรื่อง “หนึ่งในร้อย”
- 9.3 ยายพร้อม ในเรื่อง “ละครแห่งชีวิต”
- 9.4 มาเรีย เกรย์ ในเรื่อง “ละครแห่งชีวิต”
- 9.5 นพพร ในเรื่อง “ข้างหลังภาพ”
- 9.6 วารยา ในเรื่อง “ปักกิ่งนครแห่งความหลัง”
- 9.7 วัลยา ในเรื่อง “ความรักของวัลยา”
- 9.8 ประวิช ในเรื่อง “ปริศนา”
- 9.9 มาลินี ในเรื่อง “ผู้ใหญ่สี่กับนางมา”
- 9.10 อังศุมาลิน ในเรื่อง “คู่กรรม”
- 9.11 โกโบริ ในเรื่อง “คู่กรรม”
- 9.12 จันจิรา ในเรื่อง “สะใภ้แหม่ม”
- 9.13 ต้นสว่างอุ๋ ในเรื่อง “จดหมายจากเมืองไทย”
- 9.14 อั้งบัว ในเรื่อง “จดหมายจากเมืองไทย”
- 9.15 มาดา ในเรื่อง “ไอ้ มาดา”
- 9.16 เรวดี ในเรื่อง “บ่วงกรรม”
- 9.17 พิมพา ในเรื่อง “บ่วงกรรม”
- 9.18 “แม่” ในเรื่อง “พระจันทร์สีน้ำเงิน”
- 9.19 จิลลา ในเรื่อง “ประตูปิดตาย”
- 9.20 นพี ในเรื่อง “ประตูปิดตาย”

จงอธิบายเชิงอภิปรายเกี่ยวกับวรรณกรรมเรื่องสั้นในปัจจุบันในหัวข้อต่อไปนี้ :-

- 10.1 ลักษณะและแนวโน้มของเรื่องสั้นในปัจจุบัน
- 10.2 เปรียบเทียบงานเขียนเรื่องสั้นของนักเขียนปัจจุบันสองคน

หมายเหตุ 1. ตัวอย่างคำถามข้างต้นนี้พอเป็นแนวทางให้เห็นวิธีการตั้งคำถามว่า จะมีลักษณะอย่างไร เพื่อพอเป็นหนทางให้นักศึกษาได้คาดคะเนแนวคำถามอื่น ๆ ได้เอง

2. วิธีการตอบนั้นต้องให้ตรงประเด็นคำถามทุกข้อ ไม่ว่าจะเป็ประเด็นเล็กหรือประเด็นใหญ่ อย่าละเว็นเลย
3. คิดเรียบเรียงการตอบให้มีลำดับของความต่อเนื่อง เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและมีน้ำหนักในเหตุผล

บรรณานุกรม

- กลุ่มนวกพรรณ. จะเป็นนักประพันธ์พึงสำนักในอำนาจวรรณกรรม. กลุ่มนวกพรรณ, 2521.
กลุ่มวรรณกรรมพินิจ. เรื่องต้นสร้างสรรค์'22. สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2523
_____. 10 เรื่องต้นสร้างสรรค์ไทย. สำนักพิมพ์นพรัตน์, 2522.
กวี การเมือง. รวมบทกวีและงานวิจารณ์ศิลปะวรรณคดีของกวี การเมือง. แนวนร่วมนักศึกษา
เชียงใหม่, 2517.
กาญจนา นาคินทร์. ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา. แพรววิทยา, 2513.
กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณคดีวิจารณ์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517.
กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา). ข้างหลังภาพ. คลังวิทยา, 2518.
_____. รวมเรื่องสั้นรับใช้ชีวิต. สำนักพิมพ์ปัญญา, 2517.
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. พม่าเสียเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2517.
คำสิงห์ ศรีนอก (ลาว คำหอม). ฟ้าบ่กั้น. พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2512.
จ. ไตรปิ่น. โลกของคนชายฝั่ง. สำนักพิมพ์วิทวัส, 2522.
จิตร ภูมิศักดิ์ (ทีปกร). ศิลปะเพื่อชีวิต ศิลปะเพื่อประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์หนังสือ,
2515.
_____. และคนอื่น ๆ. กวีประชาชน. กลุ่มวรรณกรรม-ธรรมศาสตร์, 2517.
เจือ สตะเวทิน. ประวัตินวนิยายไทย. บรรณกิจ, 2521.
ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ชีวิตและงานของเทียนวรรณ และ ก.ศ.ร. กุหลาบ สำนักพิมพ์ธีรพันธ์, 2522.
ชลธิรา กลัดอยู่. (บรรณาธิการ) ชุดชีวิตและงาน ครูเทพ. โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์, 2518.
_____. เบิกฟ้าวรรณกรรม. สำนักพิมพ์นวลจันทร์, 2522.
ชุมนุมวรรณศิลป์ องค์การนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วัตนาการของวรรณกรรมไทย.
สำนักพิมพ์สารสยาม, 2517.

ถนัดศรี สวัสดิวัฒน์, ม.ร.ว. จากไทเปถึงปักกิ่ง. ประพันธ์สาส์น, 2519.
ทิพย์วาณี สนิทวงศ์. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1, 2. สำนักพิมพ์สตรีสาร, 2521.
ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. (ครูเทพ). โคลงกลอนของครูเทพ เล่ม 1-3. องค์การคำ
ครูสภา, 2515.
ธนิศ อยู่โพธิ์. (แปลเรียบเรียง) วรรณคดีกับชีวิตและการเมือง. กรมศิลปากร, 2510.
นิมิตรมงคล นวรัตน์, ม.ร.ว. เมืองนิมิตร. ฝ่ายวิชาการ องค์การบริหาร สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2517.

- เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ **ซึกน้ำชมเมือง**. สำนักพิมพ์การเวก, 2520.
- _____ **กำหยาด**. พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์การเวก, 2520.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล. **วิเคราะห์วรรณคดีไทย**. โครงการตำราสมาคมสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์, 2517.
- _____ **สะก๊อ้หม่ม**. แพร่พิทยา, 2513.
- _____ และ เจตนา นาควัชระ. **วรรณคดี**. โครงการตำราฯ, 2514.
- บุปผา นิมานเหมินท์, ม.ล. (ดอกไม้สด). **หนึ่งในร้อย**. แพร่พิทยา, 2516.
- บรรจง บรรเจอดศิลป์. **ศิลปะวรรณคดีกับชีวิต**. กลุ่มผู้หญิงธรรมศาสตร์, 2517.
- ประทุมพร วัชรเสถียร. (ดวงใจ). **บ่วงกรรม บรรณกิจเทรตติง**, 2516.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน **แนวทางการศึกษาวรรณคดี ภาษา กวี การวิจัยและวิจารณ์**. สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2518.
- พุทธทาสภิกขุ. **ภาษาคน-ภาษาธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 5, ม.ท.ท., 2520.
- พรศักดิ์ จิรไกรศรี. **วรรณกรรมการเมือง**. สำนักพิมพ์กราฟิอาร์ต, 2522.
- ยศ วัชรเสถียร. **มนัส จรรยาภัก และ ไม้เมืองเดิม**. สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2520.
- รงค์ วงษ์สวรรค์. **ซึกน้ำชมดอกไม้ เล่ม 1, 2**. สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2519.
- รัฐจวน อินทรกำแหง. **ภาพชีวิตจากนวนิยาย**. แพร่พิทยา, 2521.
- _____ **วรรณกรรมวิจารณ์ เล่ม 1-3**. สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2518.
- รุ่งวิทย์ สุวรรณอภิชน. **ศรีบูรพา ศรีแห่งวรรณกรรมไทย**. สำนักพิมพ์พาสโก, 2522.
- วสิน อินทสระ. **พุทธจริยา**. รวมสาส์น, 2512.
- วิภาวดี รังสิต. ม.จ. (ว. ณ ประมวญมารค). **ปริศนา**. แพร่พิทยา, 2514.
- วิมล เขียมเจริญ (ทมยันตี). **กุ่มกรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3 สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2514.
- วิทยากร เขียงกุล, **ฉันทนิพนธ์ความหมาย**. ชมรมอาสาพัฒนา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า, 2517.
- วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. รายงานการสัมมนาการสอนวรรณกรรมไทยระดับอุดมศึกษา ระหว่าง
วันที่ 3-5 พฤษภาคม 2516. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2516.
- ศรีฟ้า ลดาวัลย์, ม.ล. (สีฟ้า) **ไอ้มาดา**. คลังวิทยา, 2514.
- ศรีรัตน์ สถาปนวัฒน์. **แผ่นดินนี้ของใคร**. โอเดียนสโตร์, 2518.
- สมภพ จันทรประภา. **สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า**. พิมพ์ครั้งที่ 2
สำนักพิมพ์ผดุงศึกษา, 2520.
- _____ **ชีวิตคูเทพนิยายของดอกไม้สด**. แพร่พิทยา, 2516.
- สด กุระโรหิต. **ปักกิ่ง-นครแห่งความหลังและคนดีที่โลกไม่ต้องการ**. แพร่พิทยา, 2510.
- สุกัญญา ชลศึกษ์ (กฤษณา อโศกสิน). **ประตูที่เปิดตาย**. บรรณกิจ, 2519.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. **จดหมายเหตุจากปักกิ่ง**. ประพันธ์สาส์น, 2518.

- สุธิดา สุขนิยม. **ประวัติ กล้วย ชูพินิจ**. สำนักพิมพ์การเวก, 2521.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. **ประวัติศาสตร์ศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3 รวมสาส์น, 2516.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (บรรณาธิการ). **คำขานรับ**. ดวงกมล, 2518.
- _____ . **คลื่นหัวแดง**. ดวงกมล, 2522.
- _____ . **ถนนสายที่นำไปสู่ความตาย**. ดวงกมล, 2518.
- _____ . **ราคาแห่งชีวิต**. ดวงกมล, 2522.
- _____ . **แล้งเข็ญ**. ดวงกมล, 2518.
- _____ . **วันเวลาที่ผ่านเลย**. ดวงกมล, 2521.
- _____ . **เหมือนอย่างไม่เคย**. ดวงกมล, 2519.
- สุพรรณิ วราทร. **ประวัติการประพันธ์นวนิยาย**. โครงการตำราสมาคมสังคมนิยมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2519.
- สุภา ลือศิริ (โบตัน). **จดหมายจากเมืองไทย**. บรรณกิจ, 2518.
- สุรศักดิ์ ศรีประพันธ์. **รวมบทร้อยกรอง**. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ นายสุรศักดิ์ ศรีประพันธ์ วันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514.
- สุวรรณี สุกนเที่ยง. (สุวรรณี สุกนธา). **พระจันทร์สีน้ำเงิน**. สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2519.
- เสถียร จันทิมาธร. **คนเขียนหนังสือ**. ประพันธ์สาส์น, 2517.
- _____ . **หนอนหนังสือ**. สำนักพิมพ์คัมภีร์, 2513.
- เสนีย์ เสาวพงศ์. **ความรักของวัลยา**. มิตรนราการพิมพ์, 2513.
- หทัย ชิดานนท์. **21 วันในประเทศจีน**. กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2517.
- อนุমানราชชน, พระยา. (เสฐียรโกเศศ). **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน**. สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2510.
- เอนก นาวิกมูล. **เพลงนอกศตวรรษ**. สำนักพิมพ์การเวก, 2521.
- อักษรศาสตร์พิจารณา**. "ฉบับนวนิยายและวรรณกรรม". ฉบับ 5-6 ปีที่ 3 ตุลาคม-พฤศจิกายน, 2518.
- อังคาร กัลยาณพงศ์. **กวีนิพนธ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2513.
- อากาศดำเกิง รพีพัฒน์, ม.จ. **ละครแห่งชีวิต**. แพร่พิทยา, 2518.
- อุชเชนี และนิต นรารักษ์. **ขอบฟ้าขลิบทอง**. ดวงกมล, 2516.